

P. 65.

CULTURA CREȘTINĂ

REVISTĂ LUNARĂ

298

BLAJ

ANUL XVI.

APRILIE 1936

NR. 4.

© B.C.U. Cluj

Cultura Creștină

COMITETUL DE DIRECȚIE:

Victor Macavei, președinte; Ioan A. Păclășanu, Ioan Balan, Nicolae Brnzeu, Alexandru Lupșanu, Tituș Melai, Zenovie Păclășanu, Augustin Popa, Aloisiu Tăutu, membri. — Secretar de redacție: Dumitru Neda.

Abonamentul

Un an	Lei 800
Instituții, autorități și strălătate	„ 500
Păoți, profesori, învățători, studenți	„ 250
Exemplarul	„ 25

Redacția și Administrația: BLAJ

SUMARUL

AUGUSTIN POPA: *Intre libertate și autoritate*

ZENOVIE PĂCLȘANU: *Aiureli criminale*

Dr. AL. BORZA: *Doctrina evoluțiunii și credința, II*

ȘTEFAN MANCIULEA: *Sate din preajma frontierei apusene la 1851*

IOAN BALAN: *Codificarea Dreptului Canonic: Organizația Bisericii*

DUMITRU NEDA: *Tolstoi, anarhistul căcerite*

OAMENI ȘI FAPTE

Conceptia creștină și avortul în noul cod penal (Cultura Creștină). — Ne pierde neamul (A. P.) — Tragedia mexicană (P. Ioan Lazar S. I.). — Copii oropsiți (Gavril Todica). — Mirean apostol (D. N.). — Suflu nou (I. Vultur). — La chestiunea antagonismului ortodox-unit (N Brnzeu).

CRONICI — INSEMĂRI

Filosofia vieții (n) — Moartea ep. de Argeș (a) — Cenușarii în treabă (n) — Onisiforisme (p) — Note la un congres (a) — Papa și mișcarea împotriva tuberculozei (n) — „Bani de conștiință“ (n) — Jocurile de noroc și morala (n) — Catolicismul și extremele (n) — Episcop auxiliar la Alba-Iulia (a) — Nemesis (a) — Tineret eroic (n) — Înfrățire prin credință (n) — Un veac de apostolie (n).

BIBLIOGRAFIE

I. GEORGESCU: *George Pop de Băsești (Șt. Manciualea).*

CULTURA CREȘTINĂ

REVISTĂ LUNARĂ

INTRE LIBERTATE ȘI AUTORITATE

Nimic mai caracteristic pentru viața noastră publică decât tocmai lipsa ei de caracter. Nimic clar și precis în țesătura ei. Totul în plin proces de prefacere și totul învăluit în ceață. Nu cunoaștem nici măcar direcția în care mergem și n'am ajuns să ne fixăm un ideal de înfăptuit. Trăim în pline contradicții și cele mai bizare paradoxe au la noi drept de cetățenie nediscuțată.

Intre ele cel mai isbitor și mai ciudat este, fără îndoială, jocul nefințeles al celor două mari forțe constitutive ale oricărei societăți omenești: libertatea și autoritatea. Deoparte, cârmuirea noastră vrea să aibă „mână forte“. Și o are. Fără șovăire și fără milă se suprimă libertăți cetățenești esențiale și garantate în constituție: libertatea gândului și a scrisului, autonomia locală administrativă, etc. Și asta de ani de zile. Ceeace este, evident, un gest de exagerată strășnicie. — In același timp însă, nu se poate închipui un desmăț mai desăvârșit decât la noi. Presa noastră cea de toate zilele, ferecată în lanțurile cenzurei, se lăfăiește în cea mai deplină libertate de a calomnia, de a acuza, de a insulta, de a răspândi ură, murdărie, necinste. Toate smintelile și toate scrintelile își fac reclamă nerușinată și nestânjenită. Iar forma scrisului nostru este fraza tare și violentă, țipătul strident, înjurătura trivială. Paralel, sub scutul binevoitor al stării de asediu, crește anarhia. La alegeri, partidele pleacă cu adevărate armate mercenare pentru desfășurarea sistematică a bătăilor. Un congres ținut de curând, cu banii ministerului de interne, se transformă în tribunal public, aduce numeroase sentințe de moarte și constituie pe loc, în fața autorităților încremenite, echipe puternice de executori voluntari. Să poftescă cineva și să mai spună că la noi nu-i libertate. Prea multă chiar!

Prea multă libertate în rău și prea puține libertăți legale; despotism în suprimarea drepturilor constituționale și neputință în fața pornirilor anarhice: — haos în plină frumusețe. Evident, el este rodul și proiecțiunea spiritului nostru public; descărcarea în realitate a haosului ce stăpânește în minți și în inimi. Mens agitat molem, spuneau cei bătrâni. Intre cele două lumi, a spiritului și a materiei, există legătură strânsă. Cea dintâi frământă și dă formă celei din urmă.

De aici trebuie începută, prin urmare, și îndreptarea: o nouă ordine în mințile cetățenilor. Trebuie limpezite noțiunile, trebuie precizate țințele și arătate drumurile. Trebuie făcută despărțirea între esențial și secundar, între necesar și util, între bine și rău. „In câmpul închis și tăcut al spiritului — spunea de curând atât de frumos Cardinalul Pacelli — se luptă binele și răul, adevărul și eroarea, virtutea și pasiunile, cerul și pământul, Dumnezeu și Satan. De vorbele, de lupta, de victoria unuia sau a celuilalt depinde, ca oarecând în Eden, viața sau moartea“.

Noțiuni clare, judecată limpede trebuie să avem mai ales în această problemă a libertății și autorității. Fiindcă nu-i o chestiune de suprafață sau o simplă acrobație teoretică. Ci la ea se reduce, în ultima analiză, toată frământarea, tot sbuciumul social al vremii noastre. Teribila și tragica criză generală în care ne sbatem, ori cât pare de complexă, are la rădăcină o singură problemă mare, cu adevărat fundamentală: concilierea autorității și a libertății în viața publică. De aici s'au născut, de altfel, toate „problemele sociale“ ale tuturor vremilor și ale tuturor colectivităților omenești. Mereu și în chip necesar, între acești doi poli au oscilat nu numai discuțiunile gânditorilor, dela Socrate până la sofiștii zilelor noastre, ci însași viața popoarelor: între autoritate și libertate, între absolutism și anarhie, între dreapta și stânga.

Care-i dar idealul? Unde-i adevărul? Cum se va liniști și se va împăca această mare în veci agitată, în permanent neastâmpăr și oscilare continuă? În revista radicalilor francezi l'Ère nouvelle, a pus în discuțiune problema prof. Mirkine-Guetzevitch, o autoritate în dreptul public comparat. Căutând idealul celei mai bune constituțiuni, în articolul „Les peuples libres“, dânsul ajunge la concluzia: toate popoarele aspiră la libertate; prin urmare libertatea este idealul spre care trebuie să tindă orânduirile politice ale națiunilor. Este teza, în care joară închinătorii Statului liberal și democratic — și împotriva căreia se ridică cu ultima violență stegarii Statului autoritar și integral de toate nuanțele.

In numărul său din 29. 2. 36, „Osservatore Romano“ dă deslegarea creștină a problemei. Singura bună și posibilă. „Ideul absolut nu-i nici libertatea, nici autoritatea“. Ci amândouă împreună, în bună și justă armonie. Pe amândouă le-a înțeles, le-a dezvoltat și le-a adâncit creștinismul. Deoparte: „Voi la libertate ați fost chemați“, zice sf. Pavel (Gal 5, 13) sintetizând admirabil vocațiunea creștinului; de alta: „Nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu“ (Rom. 13, 1), spune același apostol al neamurilor, afirmând caracterul divin al puterii. Le afirmă și le adâncește doctrina creștină pe amândouă, și libertatea și autoritatea, dar nu pentru a le despărți. Idealul creștin nu e nici Statul liber, nici Statul autoritar, ci Statul dreptății, al justiției. Iată sinteza celor două elemente ce par în luptă neîmpăcată, cari însă în realitate se condiționează reciproc și nu se pot realiza una fără alta. „Nu există libertate acolo unde autoritatea nu e respectată, și nu este autoritate acolo unde nu se respectă libertatea“. Libertatea fără autoritate duce fatal la anarhie și la despotismul forței brute; autoritatea fără cinstirea libertăților este tiranie inumană care provoacă revoltă și anarhie. Revoluția franceză, cu idealul ei de „libertate abstractă“, este o tradare a libertății, iar dictatura comunistă este o tradare a autorității. Nici „morală sclavilor“ lui Nietzsche, nici urletele revoluționarilor cari n'au adevărată libertate, nu poate fi soluția dreaptă a marelui sbucium social.

La rădăcina problemei stă însași firea omului și, în consecință, numai în conformitate cu această fire se va găsi deslegarea ei norocoasă. Dela natură omul e liber. E firesc prin urmare ca popoarele, ca și indivizii, să tindă spre libertate. Toți au, în consecință, drept inviolabil, anterior statului, la anumită libertate. In același timp însă omul e, tot dela fire, social. Iar conviețuirea în societate cere și presupune nu numai libertate, ci și limitări, restricții, autoritate și comandă. Cine și cum va determina linia demarcațională între drepturile puterii și între câmpul propriu al libertăților? Nu există altă normă decât cea a justiției, virtutea de temelie a societății creștine. De sigur, după vremuri și oameni, după gradul de evoluție morală și economică, acest hotar va suferi oarecari deplasări, va fi împins când mai spre dreapta, când mai spre stânga. Niciodată însă nu trebuie să se exagereze nici într'o parte. Totdeauna virtutea justiției va arăta linia medie armonizatoare. Totdeauna, adeca, așa trebuiesc orânduite lucrurile, ca dreptatea tuturor să fie ocrotită, biruitoare. Iată deci adevărata soluție a problemei: „Cea mai bună constituție va fi aceea care va da popoarelor nu atât libertatea cât justiția, care e sinteza liber-

tății și autorității; care e o balanță a drepturilor, dar totodată și spada care dă valoare drepturilor“.

De sigur, așezarea treburilor publice în conformitate cu acest ideal presupune recunoșterea unei Dreptăți supreme și independente, măsură eternă și nemincinoasă a frământărilor vremelnice. Nici Statul liberal agnostic, nici absolutismul idolatrizator de oameni, nu pot accepta această normă superioară, singura în stare să redea lumii echilibrul pierdut. Și libertatea și autoritatea sunt valori și elemente indispensabile în viața socială. Nici una însă nu poate fi scop ultim, ci numai relativ. Armonizarea lor se face după normele dreptății poruncite de scopul mai înalt căreia trebuie să-i servească amândouă: virtutea, binele moral, perfecțiunea spirituală. De aceea, Statul liberal agnostic și Statul despot al diferitelor dictaturi trebuie înlocuit cu Statul dreptății, care urmărește un ideal etic, nu numai de bunăstare vremelnică, ci de perfecțiune continuă a omului, de realizarea căreia depinde, în ultima analiză, și fericirea pământească a popoarelor.

*

Se desprinde limpede, din aceste considerațiuni, suprema datorie patriotică a tuturor, în zilele de agitație și desorientare pe care le trăim: muncă și luptă aprigă pentru a face să se pătrundă întreg organismul social de spiritul dreptății creștine. Numai acesta va găsi drumul de mijloc între extreme, între dreapta și stânga. Drumul armoniei și al mântuirii, care va chema pe individ la adevărata libertate cerută de demnitatea de om, dând în același timp autorității tăria nesurpată a turnului clădit pe Divinitate.

Căci scris este și nu se poate schimba Scriptura: Dreptatea înalță neamul; iar păcatele împușează semințiile (Pilde 14, 35).

AUG. POPA

AIURELI CRIMINALE

Unul din cele mai mari defecte — dacă nu chiar cel mai mare — ale poporului maghiar este *grandomania*. Ea îl face să-și piardă simțul proporțiilor și al realităților, să-și atribue pentru trecut roluri pe care nu le-a avut, pentru prezent o importanță pe care nu o poate avea, și pentru viitor să făurească visuri care-l cufundă în ridicol. Teoria unui mare istoric al lor, că Dumnezeu a vorbit cu Adam în paradis ungurește; idealul politic al mării Ungarii pur maghiare, făurit de ideologii ultimelor decenii ale veacului trecut; planurile recuceririi Ardealului, Banatului, Croației-Slavoniei și a Slovaciei și convingerea atât de des exprimată de toți conducătorii lui, că fără Ungaria este imposibilă o pace trainică între statele europene, se mișcă pe același plan și purced din aceeași conștiință pervertită de o nefastă grandomanie. Ea îi face pe Unguri să creadă că nația lor a salvat Occidentul de primejdia turcească, deși aproape toți marii lor eroi naționali, începând cu Ioan Zápolya și terminând cu Francisc Rákocy II au fost aliații Turcilor, precum îi face să creadă azi că ea e cheia de boltă a păcii și siguranței europene; ea i-a făcut să creadă eri că opt milioane de maghiari vor putea desnaționaliza zece milioane de Români, Sârbi, Slovaci, Ruteni și Germani așezați în imediata vecinătate a României, Serbiei, Bohemiei și Austriei, precum îi face să creadă azi că teritoriile pierdute în toamna anului 1918 s'ar putea aduce din nou sub oblăduirea coroanei s. Ștefan.

Cea mai clasică pildă a acestei nenorocite grandomanii maghiare ne-o oferă cartea recentă a unui individ, *TOWER VILMOS*, intitulată „*A pápák szerepe hazánk megmentésében és fenmaradásában*“ (Rolul papilor în salvarea Ungariei) apărută în editura societății anonime catolice „Elet“ din Budapesta. Autorul pare a fi preot catolic și scopul cărții este să întărească alipirea poporului maghiar față de S. Scaun. Un scop fără îndoială foarte frumos și laudabil, pentrucă alipirea și devotamentul față de Capul văzut al bisericii lui Christos înseamnă alipire și devotament față de învățăturile Lui. Mijloacele cu ajutorul cărora d. Tower Vilmos urmărește realizarea scopului său sunt însă deadreptul revoltă-

toare. D-sa face istorie, dar o face astfel încât, citindu-i cartea, rămâi cu impresia că papalitatea a existat dela anul 1000 încoace numai de dragul Ungurilor, ori, cel puțin, că ei cu țara lor au stat în mijlocul preocupărilor S. Scaun apostolic. Pe noi însă nu partea asta a cărții ne interesează și nu ea ne-a determinat să scriem rândurile acestea. Fiecare nație își scrie istoria cum se pricepe și cum o pricepe. Dela istoricii unguri ne putem aștepta la orice. Cum au fost în stare să scrie că Dumnezeu a vorbit cu Adam ungurește, cum sunt în stare să afirme că Ungurii au salvat Europa de primejdia invaziei turcești, și cum sunt în stare — ca să vorbim de lucruri mai recente — să spună că guvernele dela Budapesta n'au urmărit niciodată maghiarizarea popoarelor nemaghiare, și că Ungaria dinainte de război era raiul libertăților naționale — deși trăiesc încă mulți cari au experimentat pe pielea lor acele libertăți — sunt în stare să monopolizeze și papalitatea.

Când însă d. Tower Vilmos vorbește de timpul prezent, de politica actuală a S. Scaun, aiurelile sale sunt de-adreptul criminale. D-sa crezând, poate, că arătarea ajutorului și sprijinului dat de papalitate Ungurilor în curs de o mie de ani nu este suficientă pentru a menține și întări devotamentul lor față de ea, îl prezintă pe Papa și prezintă S. Scaun ca pe un Rothermere oare care, stând cu totul la dispoziția revizionismului unguresc. Capitolul 98 al cărții, al cărui titlu e „*Atitudinea demonstrativă a Papei în favoarea noastră după Trianon*“ (A pápának szinte tüntető állásfoglalása mellettünk Trianon után) constitue pur și simplu un atentat împotriva prestigiului și a intereselor superioare ale S. Scaun, fiindcă cuprinde neadevăruri spuse cu o inconștiență, care uimește și revoltă. În acest capitol d. Tower scrie, că S. Scaun până în 1935 nu a recunoscut tratatul dela Trianon, pe care-l recunoscuseră din 1920 toate statele, fiindcă acel tratat este nefavorabil Ungariei și de aceea n'a contopit în alte eparchii fragmentele de episcopii catolice rămase în teritoriile deslipite, și deci Vaticanul a menținut vechea hartă a Ungariei până în vara anului trecut. Apoi pe un coridor al Vaticanului se vede și azi harta Ungariei mari.

Câte cuvinte atâtea neadevăruri și tot atâtea prostii. Înainte de toate S. Scaun nu discută frontierele nici unui stat. Tratatele odată încheiate și frontierele odată stabilite, Vaticanul a privit lucrurile așa cum sunt. La 1922 a încheiat Concordatul cu Letonia, la 1925 cu Polonia, la 1927 cu Lituania, iar la 1928 a încheiat un *Modus vivendi* cu Republica Cehoslovacă; toate state noi, create *prin tratatele de pace*. Cu România tratativele au început în 1920, cu România în *frontierele actuale* și având în

vedere *aceste fruntarii*. Art. IX al Concordatului cu Polonia prevede că „aucune partie de la République de Pologne ne dépendra d'un évêque dont le siège se trouverait *en dehors des frontières de l'État polonais*“. Acelaș lucru e prevăzut și în art. IX al concordatului cu Lituania în ce privește teritoriul acestei republici. Și, ca să venim la Trianon, art. 1 al lui *Modus Vivendi* încheiat de S. Scaun la 1928 cu Cehoslovacia spune limpede că „aucune partie de la République Tchécoslovaque ne dépendra d'un ordinaire dont le siège se trouverait hors des frontières de l'État tchécoslovaque, de même qu'aucune diocèse de Tchécoslovaquie ne s'étend au delà des frontières du pays“. Art. 3 al aceluiaș *Modus vivendi* prevede apoi că „les ordres et les congrégations religieuses, dont les maisons se trouvent en Tchécoslovaquie, ne dépendront pas des supérieurs des maisons provinciales des mêmes ordres et congrégations a l'étranger“. În ce ne privește, țin să declar aci, că niciodată în tot cursul tratativelor, cari au avut loc în 1920—21 și 1924—6 între guvernul român și S. Scaun pentru încheierea concordatului, reprezentanții acestuia n'au făcut nici un gest și n'au rostit nici un cuvânt din care ar fi putut rezulta cea mai mică bănuială, că au vre-o rezervă privitoare la clauzele teritoriale ale tratatului dela Trianon. Mai mult încă, înainte de ratificarea lui, guvernul cehoslovac a scos din scaun pe toți episcopii catolici din Slovacia fără a întâmpina cea mai mică rezistență din partea S. Scaun, care a numit în locul lor alții, iar nunțul Marmaggi când și-a ocupat postul dela București (la începutul anului 1920, deci înainte de ratificarea din partea Corpurilor Legiuitoare române a tratatului dela Trianon) a avut instrucțiuni categorice să nu facă nici o opoziție guvernului român dacă ar dori să scoată din scaunele lor pe episcopii ardeleni cari, fie din cauza atitudinii dinainte de război față de elementul românesc de-acolo, fie din cauza atitudinii din cursul conferinței de pace, ar fi devenit indezirabili. Apoi încă în vara anului 1919 S. Scaun a scos parochiile românești de sub jurisdicția episcopiei de Hajdudorogh și le-a supus episcopului român de Oradea.

Dacă este azi putere în lume, care face o politică întemeiată pe realități, aceea e S. Scaun. O dovadă ne-o dă autorul însuși (p. 352): când nunțul dela Budapesta, răposatul Schioppa, lăsându-se impresionat de atmosfera fierbinte a unei adunări catolice maghiare, și-a încheiat un discurs cu cuvintele iredentei maghiare: *Nem nem, soha*, la câteva zile Vaticanul l-a mutat la Haga. Și nici nu s'ar putea altfel. Papa e șeful numai bisericesc nu și politic al credincioșilor catolici. De acest lucru își dă seamă și

Dânsul și sutele de milioane de fii sufletești răspândiți pe întreg globul. Prin urmare nici noi, nici alt popor nu ar admite — presupunând că s'ar produce — nici un fel de amestec al S. Scaun în chestiuni, care nu-l privesc. Papa este păzitorul și apărătorul învățăturilor lui Hristos și este șeful suprem al bisericii catolice. Atât și numai atât. De aceea a-l prezenta ca dușmanul integrității teritoriale a statelor naționale din Europa centrală și a-l prezenta ca angajat în orice formă în slujba revizionismului unguresc, ori în slujba ori cărei politici revizioniste, este o insultă și o crimă. Este insultă fiindcă îl arată pe S. Părinte ca lipsit de imparțialitatea necesară unui părinte al tuturor, și lipsit de prudența elementară, identificându-se cu visurile de-o bolnavă grandomanie ale unui popor, împotriva drepturilor firești ale altor cinci națiuni. Și este o crimă a-l prezenta pe Papa Românilor, Sârbilor, Croaților-Slovenilor și Cehoslovacilor ca un dușman al Statelor lor. Cine face acest lucru, cum îl face, cu o inconștiență revoltătoare, Tower Vilmos dela Budapesta, poate fi orice numai catolic adevărat nu.

Că la Vatican se păstrează harta Ungariei vechi? Dar acolo se păstrează hărți din toate veacurile. Harta Ungariei vechi se găsește în toate bibliotecile mari; o găsește d. Tower Vilmos în toate atlasurile istorice chiar și la București. Că Sf. Scaun a trimis la Budapesta un nunțiu, pe când celelalte puteri n'au trimis ambasadori ci simpli miniștri plenipotențieri? A vedea în acest fapt o maghiarofilie este pur și simplu o prostie. Reprezentanții diplomați ai Vaticanului în toate statele care au relațiuni diplomatice cu el sunt nunții. Și în Germania ca și în minuscula Estonie, în Franța ca și în Lituania ori Bulgaria, în Italia ca și în cutare mică republică sudamericană.

Intr'adevăr trebuie să aibă cineva cap de ungar ca să vadă în trimiterea la Budapesta a unui nunțiu o încadrare a Vaticanului în politica revizionistă maghiară!

Prin urmare: jos laba revizionistă de pe cheile Sf. Petru!

Z. PĂCLIȘANU

DOCTRINA EVOLUȚIEI ȘI CREDINȚA

II. CUVÂNTUL CREDINȚEI

Am zăbovit poate prea mult la primul capitol, arătând aspectele științifice de azi ale doctrinei despre evoluție. Ele sunt mai adesea ignorate de autorii de teologie și filosofie ori sunt zeflemizate, ca odinioară de apologeții anilor 1870—1880, când trebuiau combătute exagerările și falșurile unui Häckel, care a pornit o luptă de exterminare a religiei, neîndreptățită însă de nici o doctrină științifică.

Narațiunea Biblică

Urmează să facem cunoștință cu ceealaltă față a monedei : să cunoaștem învățătura credinței creștine despre originea speciilor. In prima carte a Sfintei Scripturi găsim un text relativ la crearea lumii și a speciilor. Iată de fapt ce spune *Biblia* în Cartea Facerii c. 1.

1. Intru început au făcut Dumnezeu ceriul și pământul.
2. Și pământul era nevăzut și netocmit, și întunec era deasupra adâncului, și Duhul lui Dumnezeu se purta deasupra apei.
3. Și au zis Dumnezeu: Să se facă lumină! Și s'au făcut lumină... zi una.
6. Și au zis Dumnezeu să se facă tărie între apă; și să fie despărțind între apă și apă; și s'au făcut așa.
8. Și au numit Dumnezeu tăria ceriu .. ziua a doua.
9. Și au zis Dumnezeu să se adune apa cea de supt ceriu, întru o adunare, și să se arate uscatul; și s'au făcut așa; și s'au adunat apa cea de supt ceriu întru adunările sale, și s'au arătat uscatul.
11. Și au zis Dumnezeu să răsară pământul iarbă verde... și s'au făcut așa... ziua a treia.
14. Și au zis Dumnezeu să se facă luminători întru tăria ceriului...
16. Și au făcut Dumnezeu doi luminători mari; luminătoriu cel mai mare spre stăpânirea zilei, și luminătoriu cel mai mic spre stăpânirea nopții, și stelele... ziua a patra.
20. Și au zis Dumnezeu să rodească apele jigăni cu suflete vii, și paseri sburătoare pe pământ supt tăria ceriului; și s'au făcut așa.. ziua a cincea.
24. Și au zis Dumnezeu să rodească pământul suflet viu după feliu, de cele cu patru picioare, și de celea ce se târăse și fiare pe pământ după feliu; și s'a făcut așa...
26. Și au zis Dumnezeu: să facem om după chipul nostru, și după ase-

mănare, și să stăpânească peștii mării și paserile cerului, și dobitoacele și tot pământul, și toate cele ce se târăsc pe pământ.

27. Și au făcut Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l-au făcut pe dânsul, bărbat și muiere i-au făcut pre ei... ziua a șasea.

Cap. 2, vers 3: Și bine au cuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și o au sfințit pre ea, că întru aceea s'au odihnit de toate lucrurile sale, care au început Dumnezeu a face.

Cum să interpretăm acest text? Cum concordă această istorisire cu faptul științific al evoluției? Este prin acest text confirmată sau combătută doctrina evoluționii?

Interpretarea autentică a Sf. Scripturi ne-o dă — precum știm — Biserica. *E interesant de știut, că Biserica oficială nici înainte și nici după despărțirea bisericilor*, după reformațiune ori în timpurile noastre, *nu a definit* vre-o dogmă în privința aceasta, nici prin concilii ecumenice, nici prin cuvântul autorizat al Sf. Părinte, nici pe altă cale. Atâta s'a stabilit doar ca materie de credință: Dumnezeu a creat toate și le cârmuește toate prin pro-nia sa dzeiască. Dumnezeu a creat și pe om. Dumnezeu este deci cauza primă a ființelor. Atâta și nimic mai mult!

Bineînțeles n'au lipsit *interpretațiunile particulare*, în toate veacurile, ale textului biblic citat mai sus (13).

Sfinții Părinți ai primelor veacuri încă aveau păreri diferite — nu exista nici un consens — în privința interpretării textului Genezei.

Sf. Atanasie, Sf. Augustin și alții erau pentru interpretarea liberală, *alegorică* a textului: „zilele“ indică numai succesiunea în *cunoașterea* lucrurilor universului.

Sf. Vasile, Sf. Grigore, Sf. Ioan Gură de Aur etc. în schimb interpretează *verbal* textele sfinte, crezând că în ele se arată succesiunea *înfăptuirilor* divine.

In timpurile mai noi s'au accentuat tot mai mult aceste două moduri de interpretare. Deoparte *verbalistii* încăpăținați (Keil, Veith, Trissl) se gândeau uneori la zile de 24 ore, în care s'ar fi produs creațiunea în etape.

Alții, adepții teoriei *concordistice* și *periodistice* — mai concilianți și mai prudenți, de frică să nu ajungă în conflict prea acut cu progresele științifice — găseau, că este o concordanță perfectă între Biblie și Geologie. Ziua יום (iom) ar fi însemnând o perioadă nedeterminată, iar succesiunea *iom*-urilor biblice s'ar potrivi preabine cu datele științei, cu perioadele și erele geologice, trasând paralelisme, pe care trebuie să le calific însă trase de păr.

Dar și aceste interpretări forțate au fost abandonate de teoria *idealistică*. Teologi învățați au început să accentueze tot mai mult (B. Schäfer) că Sf. Scriptură cuprinde învățături numai din domeniul credinței și al moralei, neocupându-se de probleme științifice.

Moise a ținut să exprime numai adevăruri de credință, — spun ei, foarte corect — prin povestiri înțelese de toată lumea și de oamenii tuturor veacurilor, scriind acest prolog în formă de *imn* întru preamărirea Creatorului, împărțit în versete, în alineate. Alegorică este și istorisirea despre modul cum a fost creat omul. Singurul adevăr religios exprimat prin textul biblic este, că noi oamenii avem *o ființă și esență spirituală* după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, deosebită de toate viețuitoarele. Moise chiar dacă ar fi știut adevărurile științifice, nu le-ar fi putut comunica poporului în termeni științifici, căci nu ar fi fost înțeles.

Toate aceste interpretări sunt numai păreri personale ale teologilor, cu care Biserica nu s'a identificat, pe care *religia nu le-a adoptat oficial*.

Este adevărat, că mulți propovăduitori și slujitori ai bisericii mai cred și spun și azi că transformismul este o teorie „absolut falsă“, producând prin această părere a lor nemăsurată pagubă în sufletele tinerimii și ale intelectualilor, care *au* noțiuni științifice suficiente, ca să li-se poată vorbi și în alt limbaj despre această chestiune, nu numai în frazele simple ale sfintei Scripturi, scrise pe înțelesul norodului neinstruit. Este regretabil că mulți slujitori ai Bisericii se complac de a trăi în apele ignorantismului vinovat, care *nu voește* să ia cunoștință de starea de azi a științei.

Inseamnă însă acest fenomen, că însași *Biserica* prin „magisteriul ei ordinar“ este împotriva evoluției?

Dimpotrivă: cei mai eminenti oameni ai Bisericii, care constituiesc aieva și pe drept cuvânt „magisteriul ei ordinar“, luându-și osteneala să se documenteze în această privință, admit și propovăduiesc doctrina evoluțiunii. Sunt cunoscute preabine vederile în acest sens ale învățatului părinte iezuit E. Wasmann (12), care este și un eminent zoolog. Aceeși învățătură o profesa încă acum 28 ani episcopul O. Prohászka în predicile, conferințele și cărțile sale (Diadalmas világnézet, Ég és föld etc.), cunoscute destul de bine în cercurile eclesiastice din Transilvania. De aceeași păreri este și cucernicul Abbé Th. Moreux (14). Dar că în privința originii vieții credința nu prescrie nimic, a propovăduit-o deja la 1885 Mgr. Duilhé de Saint-Projet, rectorul Universității

catolice din Toulouse în celebra sa „Apologie scientifique de la foi chrétienne“, aprobată de însuși Papa Leon al XIII-lea. Această teză o predică sute și mii de preoți catolici, mai la curent cu progresele științei.

Originea omului

Cea mai mare dificultate de a accepta doctrina evoluțiunii o constituie, pentru cei neinițiați în biologie, problema originii speței „om“. Totuși nu există nici aici o incompatibilitate între ceea ce spune știința și între credința revelată și definită. Nu poate exista nici o îndoială că trupul omului a evoluat conform normelor generale, în seria animală, având o alcătuire neesențial deosebită de a mamiferelor superioare. *Inteligența omului* este însă de ordin cu totul superior. *Sufletul omului*, care străbate toate spațiile, toate timpurile, care trăește și acționează și eliberat de povara trupului, este de esență cu totul superioară sufletului animal.

Psihologia, filosofia, nu-i poate explica originea pe calea evoluției, — deși timid o încearcă — ci o constată și acceptă ca o realitate *nouă*, luminoasă, dar neînțeleasă în esența ei.

Se naște deci speța omului din animale, din „maimuțe“ cum pretindea Haeckel și alți propagandiști ai transformismului integral?

Dacă pentru trup descendența dintr'un antropoid este certă, pentru suflet nu avem soluții științifice.

Aici intervine doctrina revelată care ne spune, că Dumnezeu a creat pe om, în mod special, adevărat ceea ce este *omenesc* în noi: sufletul.

Evident, crearea omului nu trebuie să o concepem în mod antropomorf, cum ne-o enarează Biblia, pe înțelesul tuturor oamenilor și a tuturor timpurilor. Creațiunea a putut interveni în ordinea firească a lucrurilor, fără să o tulbure, fără nici o silă asupra naturii, cu atât mai puțin *împotriva* ei.

Un germen de antropoid a putut fi chemat la viață superioară de om prin voința specială a Aceluia, care toate le-a chemat la existență, punând *puterile și tendința spre evoluție în însăși natura, dela început*.

Această naștere a omului, înzestrat cu suflet, spiritualitate, inteligență și liberă voință, este exprimată prin formula sfintei Scripturi: „Dumnezeu a creat pe om *după chipul și asemănarea sa*“.

Concluziuni

Raportul între credință și științele naturale se poate defini și rezuma, după celea arătate mai sus, în următoarele:

Credința *n'are* să se teamă de știință!

Știința își are preocupările *ei*, și *n'are* să facă incursiuni în domeniul credinței.

Și când spirite care se pretind științifice își permit *totuși* asemenea amestec *necompetent*, lansând idei naive ori confuze, avem tot dreptul să-i îndrumăm *la respectarea limitelor firești* ale științei. Un adevărat om de știință rămâne obiectiv, corect, modest și nu-și bate joc de credință.

Dar poate *invers*: credința, religia va fi având căderea, chemarea să soluționeze problemele științei, întrebările mari și capitale ale biologiei?

Religia *nu* se amestecă în chestiuni de știință. Căci *ce* ne învață credința relativ la crearea lumii, relativ la viață și a originii ei pe pământ? Ne impune credința vre-o *dogmă* în această privință?

Iată ce răspunde la această întrebare un mare apologet, autorizat de Biserică: „Doctrina revelată afirmă numai atât: lumea și tot ce se găsește întrânsa au fost scoase de Dumnezeu din *nimica*. Originea, cauza primă a *vieții*, se confundă cu originea, cu cauza primă a *tuturor lucrurilor*.

Dar viața, este ea datorită unui act de creațiune imediată, unei intervențiuni directe și speciale a lui Dumnezeu? Ori poate este rezultatul unei stări inițiale, efectul unor legi stabilite de la început, producându-se în împrejurări favorabile, determinate prin Creator? Răspunsul Bisericii este: Credința nu prescrie nimic în această privință. Dogma creștină a creațiunii este pe cât de simplă, pe atât de hotărâtă și cuprinzătoare; ea lasă un vast câmp pe deantregul liber pentru cercetările umane, pentru investigații biologice, pentru Geologie, Paleontologie, Fizică. Invățătura bisericii se poate rezuma la *principiul*: *Dumnezeu a creat lumea din nimica, Dumnezeu a creat și pe om*.

Nu trebuie deci să renunțăm la cercetări, la judecata rațională a spiritului în fața datelor și descoperirilor științifice, fie ele fizice, din domeniul chimiei sau al biologiei.

Dogma creștină nu este nici pentru și nici contra generațiunii spontanee, nici contra și nici pentru darwinism, lamarckism și în genere evoluționism.

Misterul vieții, taina eredității, enigma evoluțiunii așteaptă deslegarea lor în domeniul științific și nu în cel religios! Toate aceste chestiuni sunt probleme științifice, care numai la aparență ating domeniul credinței — rău interpretate — în realitate însă nici nu-i aparțin!. Constituțiunea materiei, întinderea Universului și alte probleme cosmogonice, cronologia lumii și a creațiunii, toate sunt lăsate în grija *științei!*

Credința și știința — adevărate și corect interpretate — se împacă foarte ușor, căci nu au nimic de împărțit, cum a definit și Conciliul Vatican (în „Constitutio dogmatica de Fide catholica, c. IV. De fide et ratione“): „Între știința naturală și revelațiunea supranaturală nu poate exista nicidecum o contradicție adevărată“.

Putem studia deci liniștiți toate disciplinele științifice; putem cerceta natura și lucra asiduu în laborator cu conștiința liniștită! În acelaș timp ne putem înălța gândul la Dumnezeu, putem *cultiva* credința adevărată și *trăi* o viață religioasă de buni creștini, ca marele Pasteur și însuși Darwin.

Și în chestiunile expuse aci, se potrivește vechiul adagiu: Clara pacta, boni amici!

Dr. AL. BORZA

BIBLIOGRAFIE

1. RACoviȚA, E.: *Evoluția și problemele ei*. Bibl. eugen. și biopol. a „Astrei“, No. VI. Cluj, 1929. Utilizată amplu de mine.
2. JEANNEL, R.: *Curs de Biologie generală*. Evoluția și ereditatea. Cluj, 1930.
3. CAULLERY, M.: *Le problème de l'évolution*. Paris (Payot), 1931.
4. THOMSON, A. I.: *L'hérédité*. (Trad. din engleză). Paris (Payot), 1930.
5. OSBORN, H. F.: *L'origine et l'évolution de la vie*. (Trad. de F. Sartiaux). Paris (Masson), 1921.
6. ZIMMERMANN, W.: *Die Phylogenie der Pflanzen*. Jena, 1930.
7. WETTSTEIN, R.: *Handbuch d. Systematischen Botanik*. Ed. IV. Wien, 1933—4.
8. BORZA, AL. DEMETRESCU M. și RĂDULESCU D.: *Leccióni de Biologie generală*. Craiova (Scrisul Românesc), 1935.
9. BORZA AL.: *Die Vegetation und Flora Rumäniens*. In *Guide de la VI-ème Exc. phytogéogr. internat.* Roumanie, 1931. Cluj, 1931.
10. BORZA, AL.: *Starea de astăzi a cunoștințelor noastre despre filogenia plantelor. — Nos connaissances actuelles sur la phylogénie des plantes*. In *Bulet. Grăd. muz. bot. Univ. Cluj*, vol. V (1925), p. 26.
11. FRAIPONT, C.: *Adaptations et mutations*. Paris, 1932.
12. WASSMANN, E. S. I.: *Die moderne Biologie und die Entwicklungstheorie*. Freiburg i. B. 1904.
13. ZSCHOKKE, H.: *Historia sacra antiqui testamenti*. Vindob. 1903.
14. MOREUX, ABBÉ, TH.: *Les Confins de la Science et de la Foi*. Paris, 1925.

SATE DIN PREAJMA FRONTIEREI APUSENE LA 1851

Populația românească din satele rămase după 1918 în Ungaria, ca și cea din atâtea localități așezate pe teritoriul României în tot lungul frontierei apusene, a fost maghiarizată în mare parte după 1860. Revizionismul unguresc creiat după războiul ascunde cu grije trecutul etnic al populației din diferite sate ale șesului Tisei, și caută să le înfățișeze drept centre curat maghiare, așa cum a încercat să le alcătuiască autoritatea statului unguresc după 1850, prin toate armele întrebuintate pentru desnaționalizarea naționalităților.

Adevărul însă este cu totul altul, și pentru a-l putea înfățișa în adevărata lumină, vom lăsa să urmeze în cele de mai jos datele culese din dicționarul geografic alui *Al. Fényes*, referitoare la populația din satele așezate în preajma frontierei actuale, începând cu județul Satu-Mare și până la cel al Aradului¹⁾. Deși autorul menționează ca românești numai acele localități cari erau populate exclusiv cu Români, totuși neamul nostru se afla resfirat, sub forma de majorități relative ori minorități, prin toate satele așezate în regiunea de șes dela apusul țării, chiar și în acele centre pe cari *Al. Fényes* le arată ca având o populație curat maghiară sau germană.

Județul Bereg-Ugocla. *Tarna-Mare*, „sat românesc“, populația localității o formează 545 gr. catolici și 6 mozaici. Satul aparține domeniului de Nyaláb²⁾. — *Tarna-Mică*, „sat românesc“: 392 gr. catolici. Aparține domeniului de Nyaláb (vol. IV. pg. 182). — *Comloș*, „sat românesc“: 158 gr. catolici și 17 mozaici. Aparține domeniului de Nyaláb (II. pg. 244). — *Turț*, „sat românesc“: 1614 gr. catolici. Proprietarii localității sunt familiile: Pogány, Rátorny, Ilosvay, C. Pereny, Garda, Zaffiry, Száraz, Pop, Fejér, Bolabany, gr. Haller, și urmașii lui Csató (IV. pg. 224). — *Bábony*: „sat unguresc“ (I. pg. 64). — *Gerța-Mică*, „sat românesc“: 4 rom. catolici

¹⁾ Vezi: ȘTEFAN MANCIULEA: *Dicționarul geografic al Ungariei dela 1851 și Români*, în nr. 2 al „Culturii Creștine“ a. c.

²⁾ FÉNYES E. *Magyarország geográfiai szótára*. (Pest 1851, vol. IV. pg. 182.) citat, în cele ce urmează, în text, fără altă indicație decât vol. și pg.

și 1120 gr. catolici. Proprietatea familiilor C. Perény și Pop (II. pg. 42). — *Terebești*, „sat unguuresc-german-rutean“: 952 rom. catolici, 413 gr. catolici, 218 reformați, 41 mozaici (I. pg. 199).

Județul Ugocia. *Bocicău*, „sat românesc“: 216 gr. catolici și 12 mozaici. Aparține domeniului de Nyaláb (I. pg. 139). — *Bartarci*, „sat românesc“: 386 gr. catolici și 18 mozaici. Aparține domeniului de Nyaláb (I. pg. 100). — *Halmel*, „sat unguuresc“: 112 romano-catolici, 203 gr. catolici, 601 reformați, 150 mozaici (II. pg. 80). — *Gerța-Mare*, „sat românesc“: 508 gr. catolici. Proprietatea familiilor C. Pereny și Pop (II. p. 42).

Județul Satu-Mare. *Adrian*, „sat unguuresc“: 12 rom. catolici, 56 gr. catolici (Români), 323 reformați, 14 mozaici. Proprietatea următoarelor familii nobile: Ráthonyi, C. Vécsey, Sepsy, Jákó, Doroczy și altele. — *Livada*, „sat unguuresc-rutean“: 432 rom. catolici, 510 gr. catolici, 341 reformați, 8 mozaici (IV. pg. 13). — *Egri*, „sat unguuresc“: 14 rom. catolici, 45 gr. catolici (Români), 516 reformați. Proprietarii sunt familiile Szirmay, Korda, Udvarhelyi și altele (I. pg. 299). — *Batiza*, „sat unguuresc“: 1800 gr. catolici, 60 reformați, și 40 mozaici. Gr. catolicii sunt cu toții Români maghiarizați, iar localitatea e arătată de autorul dicționarului ca fiind curat unguurescă. („A görög kath. oláh eredetűek, de magyarul jobban tudnak, s Vasváriba járnak templomba). Proprietarii localității sunt: Capitlul de Sătmar, Vád. Al. Krusper, Kende S., Tölnay A., Vásárhelyi I., Kallay L., Kandel K., Pop I. moștenitorii lui Iakkó P., Fényes I., Gördény C. și urmașii lui Vincze (I. 100–101). — *Batiz-Osvarău*, „sat unguuresc“: 400 gr. catolici, cari sunt Români maghiarizați („kik oláh eredetűek ugyan, de magyarul tisztán beszélnek s kevés kivétellel nemesekek“). Localitatea este stăpânită de către: Capitlul de Sătmar, apoi de familiile Kállay L., Kandel K., Vásárhelyi I., Tamási B., Jakkó P. și moștenitorii lui Esztergál (IV. 282). — *Odorău*, „sat unguuresc“: 800 gr. catolici (Români maghiarizați), 400 reformați, 18 rom. catolici și 80 mozaici. Proprietatea mai multor familii nobile unguurești (I. 288). — *Sân-Mărtin*, „sat unguuresc“: 400 locuitori, dintre care cea mai mare parte sunt reformați, iar restul gr. catolici (Români maghiarizați). Proprietatea următoarelor familii: Gáspár D., Peterffy A., Peterffy F., Márkus I., Téglásy I., Szőke C., Pop Gh. (IV. 108). — *Păuleni*, „sat unguuresc“: 15 rom. catolici, 27 gr. catolici (Români maghiarizați), și 114 reformați. Proprietatea familiilor: gr. Teleki și Peley (III. 187). — *Pustadorolului*, „sat unguuresc“: 110 gr. catolici (Români maghiarizați), 160 reformați, 7 mozaici. Proprietatea familiilor: Nagy, Barkóczy, Boros, Pechy și altele (I. 242). — *Lazurl*, „sat unguuresc“: 172 rom.

catolici, 211 gr. catolici (Ruteni maghiarizați), 285 reformați, 12 mozaici („Azon kevés totok, kik itt laknak, lassan lassan elmagyarosodnak“). Proprietatea mai multor familii nobile ungurești (III. 14). — *Micola*, „sat unguresc“: 26 rom. catolici, 71 gr. catolici (Ruteni maghiarizați), 770 reformați, 109 mozaici (III. 89). — *Noroceni*, „sat rutean“ (IV. 11). — *Nisipeni*, „sat unguresc“: 24 rom. catolici, 64 gr. catolici (Ruteni maghiarizați), 230 reformați, 6 mozaici (II. 15). — *Pelișor*, „sat unguresc“ (III. 215). — *Peleşul*, „sat unguresc“: 150 rom. catolici, 375 gr. catolici, Ruteni și Români maghiarizați, 24 reformați, 12 mozaici. Proprietari sunt familiile; Betsy, b. Sennyei și Buday (III. 215). — *Petea*, „sat unguresc-românesc“: 224 gr. catolici. (Deci numai Români, dintre cari o bună parte desnaționalizați). Proprietatea familiei Károly (III. 229). — *Gheța*, „sat unguresc“: 40 rom. catolici, 21 gr. catolici (Români maghiarizați), 278 reformați, 16 mozaici. Proprietatea familiilor; Gr. Majláth, A. Luby, C. Péchy și altele (II. 39). — *Dara*, „sat unguresc“: 64 rom. catolici, 79 gr. catolici (Români maghiarizați), 104 reformați, 7 mozaici. Localitatea e stăpânită de către familiile nobile Eötvös, soția lui C. Jozsika, Kállay, Buday (I. 240). — *Vetiș*, „sat unguresc-românesc“: 20 rom. catolici, 716 gr. catolici (toți Români), 348 reformați, 4 mozaici. Localitatea e stăpânită de către familiile; Vetény, Szerdahelyi, Darvay, Korda și altele (IV. 298). — *Cetatea-Veche*, „sat unguresc“: 48 rom. catolici, 293 gr. catolici (Români maghiarizați), 598 reformați, 6 mozaici. Domnii de pământ ai satului sunt familiile Mátay, Kerekes, Peley și altele (III. 174). — *Ghidani*, „sat românesc“: 23 rom. catolici, 500 gr. catolici. Domnii de pământ sunt familiile Sztoyka E. Gr. Koracsay Al. b. Jozsika N., Buday I. soția lui Gr. Lázár, Bagos. Elementul românesc din această localitate este pe cale de desnaționalizare. („Az oláhok magyarul is tudnak“) (IV. 332). — *Boghiș*, „sat unguresc-românesc“: 44 reformați, 452 gr. catolici (Români), 339 reformați și 13 mozaici. Proprietarul comunei este soția lui Bagossy J. (I. 67). — *Doba*, „sat unguresc-românesc“: 2 rom. catolici, 604 gr. catolici (Români), 364 reformați. Proprietarul localității este gr. Károlyi Gh. (I. 268). — *Gilvaci*, „sat german“: Populația este în plin proces de maghiarizare („kik magyarul is mindyájon beszélnek“) (II. 48). — *Moftinul-Mare*, „târg german“ proprietatea familiei Károlyi (III. 61). — *Moftinul-Mic*, „sat unguresc-românesc“: 2 rom. catolici, 723 gr. catolici (Români), 365 reformați. Localitatea aparține familiei Károlyi I. (III. 61). — *Domahida*, „sat unguresc-românesc“: 8 rom. catolici, 314 gr. catolici, 111 reformați. Proprietarii sunt familiile Domahidy, Buday, Gr. Károlyi, Gr. Teleki și altele (I. 273). — *Căpleni*, „sat unguresc-german“: 650 rom. catolici. 89 gr. catolici (Români), 334 reformați.

Proprietarii: gr. Károlyi, familia Bagossy și alții (II. 174). — *Cămin*, „sat german“: 640 rom. catolici, 24 gr. catolici (Români), 12 reformați. Aparține familiei Károlyi (II. 168). — *Urziceni*, „sat german“: 879 rom. catolici, 43 gr. catolici (Români), și 30 reformați. Aparține familiei gr. Károlyi (I. 198). — *Berveni*, „sat unguresc“ (I. 165). — *Foeni*, „sat german“: 972 rom. catolici, 24 gr. catolici (Români), 12 reformați. Aparține familiei Károlyi (II. 15—16). — *Berea*, „sat unguresc“: 60 rom. catolici, 53 gr. catolici (Români), 720 reformați, 30 mozaici. Proprietatea mai multor familii nobile (I. 117). — *Ciumești*, „sat unguresc-românesc-german“: 355 rom. catolici, 568 gr. catolici, 290 reformați, 44 mozaici. Localitatea e stăpânită de către urmașii soției lui gr. Teleki L., apoi familia Menszáros și alții (I. 224). — *Santsiău*, „sat unguresc-românesc-german“: 490 rom. catolici, 1420 gr. catolici, 265 reformați, 10 mozaici. Proprietatea familiei gr. Károlyi (IV. 63). — *Resighea*, „sat românesc“: stăpânit de către familia Jozstrabozky (III. 288). — *Petrești*, „sat german“: 996 rom. catolici, 35 gr. catolici (Români), 21 reformați, 5 mozaici. Posesiunea următoarelor familii nobile: gr. Károlyi, urmașii lui Teleki L., Bagossy, Menszáros (III. 233). — *Tiream*, „sat românesc-german“: 305 rom. catolici, 1106 gr. catolici, 2 reformați. Proprietatea familiei Károlyi (IV. 199). — *Vezend*, „sat românesc“, stăpânit de către familiile gr. Károlyi și Csomaközy (IV. 299). — *Portița*, „sat românesc“: 10 rom. catolici, 560 gr. catolici, 14 reformați, 38 mozaici. Localitatea e în stăpânirea familiilor Luby, Ziman, Irinyi și altele (III. 253). — *Dindeleag*, „sat unguresc-românesc“: 28 rom. catolici, 745 gr. catolici, 332 reformați, 54 mozaici. Proprietarii sunt familiile Becskey, Ocsváry, Zimány, Fényes, Bükk, Genesy și altele (I. 252). — *Andrid*, „sat unguresc-românesc“: 52 rom. catolici, 521 gr. catolici, 915 reformați, 45 mozaici. Proprietarii sunt C. Luzsinszky, Luby, Sánta, Irinyi, Gency, Botka, Uray, Fényes și alții (I. 303). — *Curtușeni*, „sat unguresc“: 9 rom. catolici, 498 gr. catolici (Români), 1132 reformați, 45 mozaici. Domnii de pământ ai localității sunt familiile: Guthy, Szilávy, Todor, Becskey, Irinyi, Nagy și alții (II. 266).

Județul Bihor. *Vășad*, „sat românesc“: 1380 gr. catolici, 10 reformați, 8 mozaici. Proprietatea Capitulului de Oradea-Mare (IV. 276). — *Pișcolt*, „sat unguresc“: 1777 suflete, cari sunt parte reformați, parte gr. catolici. Gr. catolicii sunt Români maghiarizați („A gr. kath. oláh eredetűek ugyan, de magyarul jól beszélnek“). Localitatea e stăpânită de către membrii familiei Rhédey. (III. 382). — *Galos Petri*, „sat unguresc“: 638 reformați, 8 augustani, 288 gr. catolici (Români maghiarizați), 51 rom. catolici, 84 mozaici. Gr. catolicii au și biserică în loc. Domnii de pământ ai satului sunt

famiiliile Draveczy, Bernáth V. Frater, Komáromy, soția lui Lázár E. Gomor Fr. și urmașii lui Csonka (II. 35). — *Adoni*, „sat unguresc“: 513 reformați, 180 gr. catolici (Români maghiarizați), 120 rom. catolici, 30 mozaici. Gr. catolicii au biserică în loc. Proprietarii satului sunt familiile Okolicsányi, Szlávy, Bunjánovich, Szilágyi, moștenii lui Menszáros, Fekete, Dobra, Barczikay, Deseffy, Szodoráy, Rátonyi (I. 11). — *Tarcia*, „sat unguresc“: 500 reformați, 430 gr. catolici (Români maghiarizați), 20 mozaici. Gr. catolicii au biserică în loc. Localitatea e stăpânită de către Capitulul român gr. catolic din Oradea-Mare și de familiile Bujánovics E., Szlávy, Csokásy, Frater, Deseffy, Okolicsányi, Kállay, Szilágyi. (VI. 177). — *Otomani*, „sat unguresc“ Jud. Bihor (III. 173). — *Cheșereu* „sat unguresc“ (II. 211). — *Valea lui Mihaiu*, „târg unguresc“: 2600 reformați, 90 rom. catolici, 80 gr. catolici, 100 mozaici (III. 87). — *Simian*, „sat unguresc“ (IV. 23). — *Șilindru*, „sat unguresc“. Populația catolică este de origină ruteană, dar s'a maghiarizat cu totul. (IV. 20). — *Chiniz*, „sat unguresc“: 32 rom. catolici, 800 gr. catolici, 14 reformați, 6 mozaici. Gr. catolicii sunt cu toții Români maghiarizați. (Lakosai oláhok volnának, de magyarul jobban inkább így beszélnek“). Localitatea e stăpânită de către familiile: Szlávy și Abranyi. (III. 199). — *Asontvașar*, „sat unguresc“. (I. 57). — *Cherechiul-Mic*, „sat unguresc“. (III. 203). — *Olosig*, „sat unguresc“ (III. 160). — *Săcuieni*, „târg unguresc“: 2239 reformați, 1079 rom. catolici, 46 gr. catolici. (Români maghiarizați), 11 gr. ortodocșii (Români maghiarizați) 25 augustani, 41 mozaici. (IV. 80). — *Ciocaia*, „sat unguresc“. (I. 222). — *Köll*, „sat unguresc“. (II. 235). — *Diosig*, „târg unguresc“: 5000 reformați, 835 gr. ortodocși (Români), 175 rom. catolici, 38 mozaici (I. 265). — *Sânt-Job*, „târg unguresc“. (IV. 103). — *Fileghihaz*, „sat unguresc“. (II. 13). — *Vajda*, „sat unguresc“. (IV. 254). — *Parhida*, „sat unguresc“: 21 rom. catolici, 34 gr. catolici, 293 reformați, 293 gr. ortodocși, 12 mozaici. Gr. catolicii și gr. ortodocșii sunt Români maghiarizați („a többi n. e. ohitü kik azonban magyarul tisztán beszélnek“). Proprietarii localității sunt Jurleskay E., Miskolczy C., Onody L., Budai E., Popszán L., Sulyok I. Antaloczy Al. Komáromy și alți. (III. 215). — *Nyued*, „sat unguresc“. (III. 156). — *Tamașeu*, „sat unguresc“. (IV. 173). — *Santăul-Mic*, „sat unguresc“. (IV. 64). — *Episcopia Bihorului*, „sat unguresc“. (III. 269). — *Santăul-Mare*, „sat unguresc“. (IV. 64). — *Biharla*, „târg unguresc“. (I. 131). — *Târiam*, „sat unguresc-românesc“: 543 rom. catolici, 514 gr. ortodocși (Români), 22 gr. catolici (Români), 12 reformați. Românii gr. catolici și gr. ortodocși sunt pe cale de a se maghiariza. Localitatea e stăpânită de de către Beüthy Al. (IV. 180). — *Sânt-Andrei*, „sat românesc“: 450 gr. catolici, pe cale de-a se desnaționaliza („ugy az oláhok is

beszélük a magyar nyelvet*). Localitatea e stăpânită de către capitul romano-catolic de Oradea-Mare și de familiile Frimont Al. și Szervánszky Fr. (IV. 90). — *Palota*, „sat german“, a cărui populație este în plin proces de maghiarizare („kik azonban a magyar nyelvet is jól beszélük“). (III. 190). — *Gireș (Olăhul Zsirisze)*, „sat românesc“: 424 gr. ortodocși, 18 rom. catolici, 12 reformați. Localitatea formează proprietatea capitolului rom. catolic de Oradea-Mare. (II. 67). — *Chiștrid*, „sat românesc“, stăpânit de către capitul rom. catolic de Oradea-Mare. (IV, 247). — *Nogiorid*, „sat românesc“, stăpânit de către episcopatul rom. catolic de Oradea-Mare. (IV, 247). — *Poșa*, „sat românesc“ stăpânit de către familiile Stepari, Györgyffy, Sántha, Kurányi, Menner, Kürtvéleyesi, Aulich. (III. 254). — *Les*, „sat unguuresc-românesc“: 315 gr. ortodocși, 313 reformați, 28 rom. catolici. Localitatea e stăpânită de către familiile Stépari, Györgyffy, Sántha, Kuranyi, Menner, Körtvélyesi și Aulich. (III. 24). — *Cheresig*, „sat românesc“. (III. 206). — *Gepiu (olăhul Zepii)*, „sat românesc“: 600 gr. ortodocși și 8 rom. catolici. Localitatea e stăpânită de către Blaskovics B. (II. 63). — *Barcani*, „sat românesc“: 310 gr. ortodocși și 10 rom. catolici. Proprietatea capitolului rom. catolic de Oradea-Mare. (I. 89). — *Sân-Miclăușul-Român*, „sat românesc“. (IV. 114). — *Rojt*, „sat românesc“, stăpânit de către Capitul rom. catolic de Oradea-Mare. (III. 296). — *Ceffa*, „târg românesc“, stăpânit de către familia Gr. Csáky. (I. 205). — *Ateaș*, „sat românesc“, stăpânit de către familiile Büllönyi și Külcsey. (I. 59). — *Inand*, „sat românesc“, stăpânit de către; văd. gr. Csáky C. (II. 135). — *Homorog*, „sat românesc“: 1200 gr. ortodocși, 18 reformați, 7 rom. catolici, 8 mozaici. Localitatea e stăpânită de către Klobusiczky. (I. 116). — *Marțihaza*, „sat românesc“, stăpânit de către familia Thurzó. (III. 67). — *Mădăraș*, „sat românesc“, stăpânit de către familia Klobusiczky I. (III. 55). — *Tulca*, „sat românesc“, stăpânit de către Capitul rom. catolic de Oradea-Mare. (IV. 222). — *Arpad*, „sat unguuresc“, stăpânit de către familia C. Szepessy. (I. 53). — *Ant*, „sat unguuresc“. (I. 26). — *Tămașda*, „sat unguuresc-românesc“: 415 reformați, 15 rom. catolici, 660 ortodocși. Localitatea e stăpânită de către C. Névery. (IV. 172).

Județul Arad. *Clumediu*, „sat românesc“, stăpânit de către familia C. Szepessy. (II. 133). — *Giula-Vârșand*, „sat românesc-unguresc“: 330 rom. catolici, 6 reformați, 1940 gr. ortodocși. Localitatea e stăpânită de către C. Névery C. (IV. 274). — *Zerindul-Mare*, „sat românesc“. (IV. 326). — *Iermata-Neagră*, „sat românesc“. (II. 65). — *Chișineu-Criș*, „târg românesc-unguresc“: 211 rom. catolici, 38 reformați, 12 evanghelici, 1300 gr. ortodocși. — *Pădurenți*, „sat unguuresc-românesc“: 72 catolici, 1100 reformați, 600 ortodocși, proprie-

tatea Principei Ștefan, fost palatin al țării. (II. 308). — *Nădab*, „sat românesc”: 120 catolici, 86 reformați, 1548 ortodocși. Proprietarul localității este Arhiducele Iosif. (III. 123—124). — *Socodor*, „sat românesc-unguresc”: 600 rom. catolici, 10 reformați, 3407 gr. ortodocși. Proprietar gr. Wenkheim I. (IV. 82). — *Pitul Mare*, „sat românesc”, stăpânit de către b. Névery C. (III. 236). — *Otlaca*, „sat românesc”, stăpânit de către Principele Ștefan, fost palatin al țării. (III. 173). — *Șiclău*, „târg românesc”, stăpânit de către principele Ștefan, fost palatin al țării. (IV. 27). — *Șimand*, „târg românesc-unguresc”: 496 catolici, 4208 gr. ortodocși, 15 reformați, 401 mozaici. (IV. 29). — *Sân-Martin*, „sat german”, stăpânit de către gr. Wenkheim I. (IV. 109). — *Macea*, „sat românesc”: 19 catolici, 2128 gr. ortodocși, 45 mozaici. (III. 53). — *Curtici*, „sat românesc-unguresc”: 120 catolici, 2360 gr. ortodocși, 35 mozaici. (III. 283). — *Pecica*, „târg ungueresc”: 6379 rom. catolici, 36 gr. ortodocși, 12 reformați, 125 mozaici. Localitatea e stăpânită de către erariu. (III. 211). — *Rovine*, „târg românesc-sârbesc”. Majoritatea populației este alcătuită din Români, de aceea localitatea se mai numește și „Pecica Română”. („Mivel a lakoság nagyobb része oláh ajku, jelenleg nem Rác, hanem Oláh-Pécskának iratik inkább). (III. 213). — *Semlac*, „târg românesc-unguresc-slovac”: 353 rom. catolici, 348 reformați, 1150 augustani, 3400 gr. ortodocși. Localitatea e stăpânită de către gr. Hadik G. (IV. 87).

Județul Cenad. *Turnu*, „târg românesc-unguresc”: 800 catolici, 36 gr. ortodocși, 12 reformați, 125 mozaici. Localitatea e stăpânită de către urmașii lui Marczibányi L. (IV. 212). — *Șettin*, „sat românesc”, e stăpânit de către erariu, cu populația alcătuită din 58 catolici, 5020 gr. ortodocși, 14 reformați, 12 mozaici. (IV. 4—5). — *Nădlac*, „târg românesc-unguresc-slovac-sârbesc”, stăpânit de către erariu. Populația e repartizată pe confesiuni: 613 catolici, 4022 evanghelici, 5016 gr. ortodocși, 50 reformați, mozaici. (III. 9).

*

Elementul românesc însă trecea și peste frontiera actuală apuseană, populând mai multe localități din nemijlocita ei apropiere, unde alcătuia majorității absolute. În alte centre rurale, așezate mai înspre interiorul câmpiei, îl aflăm respirat în număr mai mare ori mai mic, până departe în lunca Tisei, în plin proces de maghiarizare. Localitățile de pe teritoriul Ungariei actuale așezate în apropierea frontierei, unde se găsea populație românească, desnaționalizată ori nu, sunt arătate în dicționarul lui Al. Fényes următoarele:

În județul Satu-Mare. *Sima*, „sat ungueresc” (IV. 28). — *Atya*, „sat ungueresc”. (I. 59). — *Csenger*, „târg ungueresc”. (I. 209). — *Tatárfa*, „sat ungueresc”. (IV. 191). — *Tyukod*, „sat ungueresc”.

(IV. 227). — *Páyod*, „sat slovac-românesc“, cu populația alcătuită din: 214 rom. catolici, 296 gr. catolici, (Români maghiarizați), 4 reformați, 18 mozaici. (III. 207). — *Porcsolma*, „sat unguresc“: 22 rom. catolici, 224 gr. catolici, (Români maghiarizați), 640 reformați, 18 mozaici. Proprietatea familiilor nobile; Gr. Károly, Szuhány, și altele. (III. 251). — *Saly*, „sat unguresc“: 31 rom. catolici, 49 gr. catolici (Români maghiarizați), 584 reformați, 15 mozaici. Proprietari sunt familiile: C. Eötvös, Sulyok, Majos, László, Kolláth, Uray, Bolla, Ajtay, Horváth, Gerszenyi, Domahidy, Marothy, Rápolthi, și urmașii lui Nagy. (IV. 7). — *Ökörítő*, „sat ungeresc“: 850 reformați, 50 gr. cat. (Români maghiarizați), 20 mozaici. Proprietatea familiilor Szusányi, Kende, Uray, Sukácsy, Krasznay, Ilosvay, Szentmanjoi, Kormos, Mátyay și altele. (III. 177—178). — *Rápol*, „sat unguresc“. (III, 280).

In județul Szabolcs. *Acsád*, „sat unguresc“: 83 rom. catolici, 1033 gr. catolici, (Românii în plin proces de desnaționalizare), 555 reformați, 4 gr. ortodocși, 31 mozaici. Proprietarii sunt familiile gr. Bethlen, Ábrányi, Eles, gr. Kendeffy, Otilik, Peley, Tisza și altele. (I. 8—9). — *Nyír Adony*, „sat unguresc-slovac“: 338 rom. catolici, 1035 gr. catolici, 17 reformați, 16 mozaici. Proprietatea familiei gr. Károlyi. Gr. catolicii sunt Români maghiarizați. („A gör. katolikusok oláhok volnának, de elmagyarosodtak“). (I. 11). — *Mártonfalva*, „sat unguresc“. (III. 72). — *Szent-György Ábrány*, „sat unguresc-slovac“. Proprietatea familiei Ábrányi L. Populația: 313 rom. catolici, 478 gr. catolici, (mare parte Români maghiarizați), 13 reformați, 8 mozaici. (III, 99). — *Buday-Ábrány*, „sat unguresc“: 50 rom. catolici, 95 gr. catolici (Români maghiarizați), 193 reformați, 6 mozaici. Proprietari sunt familiile Buday, Csokány, Frater, Gyertyai, și Murányi. (I. 6).

In județul Bihor. *Álmosd*, „sat unguresc“: 10 rom. catolici, 280 gr. catolici (Români maghiarizați), 227 mozaici, 1269 reformați. (I. 23). — *Bagamér*, „sat unguresc“: 1830 reformați, 122 gr. catolici (Români maghiarizați), 10 rom. catolici, 12 mozaici. (II. 232). — *Kokad (oláhu* Kokot), „sat unguresc“: 1009 reformați, 280 gr. catolici (Români și Ruteni maghiarizați). Populația gr. catolică mai vorbește în parte limba română și ruteană („kik oláhu és oroszul már csak törve beszélnek“). Proprietatea familiei gr. Zichy Fr. (II. 232). — *Vámos-Pércs*, „oraș unguresc“ în ținutul hajducilor. (IV. 219). — *Vértes*, „sat unguresc“: 1102 reformați, 241 mozaici. (IV. 294). — *Pocsaj*, „sat unguresc“. Populația gr. cat. o formează Români maghiarizați. („oláh eredetűek gör-katolikusok“). III. 240). — *Bedő*, „sat unguresc“: 10 rom. catolici, 850 gr. ortodocși. Aceștia din urmă sunt Români maghiarizați. („A lakosok oláh eredetűek“). Proprietatea familiilor Bégányi, Füzesény, Mező etc. (I. 107). — *Kö-*

rösszeg-Apdl, „sat unguresc“: 10 catolici, 614 reformați, 610 gr. ortodocși (Români maghiarizați). Proprietarii sunt gr. Csáky P. și soția lui Csáky V. A. (I. 39). — *Szakdl*, „sat unguresc“: 142 reformați, 574 gr. ortodocși, cari sunt Români maghiarizați. (Az ohittűek oláh eredetűek“). Proprietarii localității sunt Sztadió C. și I. Ercsey L. Szarka G. Borbély L. Balku I. vād. Kölcsey S., Fényes Cl. vād. Csapó Fr. Nádanyi B. Raț St. și alții. (IV. 53). — *M. Homorog*, „sat unguresc“: 720 reformați, 21 rom. catolici, 52 gr. catolici. (Români maghiarizați). (II 116). — *Méhkerék (oldhul Méhkeretyü)*, „sat românesc“: 2507 gr. ortodocși. (III. 79).

In județul Békés. *Kétegyháza*, „sat românesc-unguresc-german“, stăpânit de către familia nobilă gr. Almássy (II. 216).

In județul Csanád. *Batonya*, „sat românesc-unguresc-sârbesc“ (I. 101). — *Uj Csanád*, „sat românesc“: 11 catolici, 2512 gr. ortodocși (I. 198). — *Apátfalva*, „sat unguresc“: 3532 rom. catolici, 67 gr. ortodocși (Români maghiarizați), 7 evanghelici, 15 reformați (I. 28).

Al. Fényes, în studiile lui statistice vădește peste tot o tendință de a majora pe cât posibil numărul populației ungurești din diferitele centre ale Ungariei, în schimb însă caută să micșoreze pe cel al naționalităților de altă limbă. Autorul aproape sistematic nu menționează minoritățile absolute ori relative românești, din localitățile aflătoare pe teritoriul județelor: Hajdu, Szabolcs, Satu-Mare, Bihor, Csanád și Békés, rămase astăzi în Ungaria, ci simplu le trece sub numirea de Unguri.

*

Avem însă și alte izvoare la îndemână, cu ajutorul cărora putem înfățișa aria de risipire a elementului românesc din Câmpia Tisei în întâia jumătate a veacului XIX. Statisticile și conscrierile mai vechi de populație făcute în Ungaria până la 1860 sunt mărturii prețioase, cari confirmă prezența noastră în atâtea din localitățile rurale ale șesului Tisei, unde mai târziu am fost desnaționalizați cu totul, iar șematismele episcopiei rutene de Munkács și Oradea-Mare, apărute până la 1850, menționează — pe lângă totalul populației românești — limba liturgică întrebuițată în fiecare localitate.

Tabloul alăturat — lucrat pe baza acestor șematisme — este cât se poate de elocvent, întrucât arată marile pierderi suferite de către neamul nostru în cursul veacului XIX. Atâtea din localitățile șesului Tisei pe unde ne găseam, resfirați ori risipiți până la 1850, și-au primit după această dată caracterul de așezări curat ungurești până la 1914.

În toate localitățile ce urmează, parohii și filii, limba vorbită

de populația românească până la 1839 a fost română și toate, în recensământul oficios din 1910, sunt date ca ungurești.

Bedő, cu filiile: Ártánd, Boit, Bors, Berettyo-Szent-Márton, Berettyo-Ujfalu, Darvas, Furta, Gaborján, Kis-Szántó, M. Keresztes, M. Peterd, Váncsod, Vekerd, Zsáka. — *Gyires*, cu filiile: Beregh-Böszörmény, Keresztszeg, Keresztszeg-Apáti, Komádi, Magyar-Homorog, Szakál, Tarjám, Vizes-Gyán. — *Nagy-Szántó*, cu filiile: Bihar, N. Kereki. — *Szent-András*, cu filiile: Szent-János, Uj-Palota. — *Makó* (l. română, maghiară și ruteană), cu filiile: Apátfalva, Földeák, Tot-Komlos, Zombor, Batonya. — *Álmosd*. — *Bagomér*. — *Hosszu-Páll* (română și maghiară), cu filiile: Báránd, Dancsháza, Derecske, Földes, H. Bagos, Kaba, Kis-Pirtcs, Konyár, M. Fáli, Nádudvar, Nagy-Bajom, Püspök-Ladány, Sáp, Sáránd, Szerep, Szováth, Tépe, Tetétlen, Udvari. — *Kokad*, (l. română, ruteană, ungurească). — *Nagy-Leta*, (l. română). — *Pocsaj*, cu filiile: Esztár, Henczida. — *Vértes*. — *Acsád* (l. română, ungurească, ruteană), cu filia: *Nylr-Adoni* (l. română). — *Szt. György-Ábrány*, cu filia: Budai-Ábrány. — *Cseglőd*, cu filiile: Sima, Szamos-Becs, Tatárfalu, Totfalu. — *Csenger-Ujfalu*, cu filia: Ura. — *Porcsalma*, cu filiile: Angyalos, Györtelek, Ökörítő, Pátyod, Rápoló, Sályi, Tyukod, Tunyog*).

*

Publicațiile ungurești și germane referitoare la populația Monarchiei Austro-ungare, apărute în întâia jumătate a veacului XIX, dovedesc cu prisosință netemeinicia argumentelor revizioniste și confirmă dreptatea stăpânirii românești asupra întregului șes dela apusul țării. Din studiul lor rezultă că actuala graniță româno-maghiară nu este o alcătuire arbitrară a tratatelor de pace, ci o realitate istoric-etnică, și tocmai de aceea va trebui să rămână neschimbată.

Șt. MANCIULEA

*) *SCHEMATISMUS* venerabilis cleri Dioecesis Magno-Varadiensis Graecus ritus catholicorum pro anno 1834. Varadini 1839.

CODIFICAREA DREPTULUI CANONIC

ORGANIZAȚIA BISERICII*)

Patimile politice, cari au năpădit chiar sătulețele cele mai mici, au adus peste țara noastră o mentalitate nouă, foarte ciudată. La alte popoare, anumite persoane fac parte din patrimoniul național, superioritatea concepției lor, curățenia vieții și bogăția activității lor ridicându-i în ochii tuturor, chiar și a celorce sunt de alte păreri politice, economice ori literare, și, asemenea liniilor paralele, nu au nici măcar o dâră de nădejde să se poată întâlni vreodată cu ei în vreun singur punct.

La noi lucrurile stau cu totul altfel. Dragostea frățească, de pe care se cunosc adevărații creștini¹⁾, și pe care suntem cu toții datori să o practicăm chiar față de dușmani²⁾, prin urmare cu atât mai vărtos față de adversarii politici, la marea majoritate a politicianilor noștri, toți botezați, cari nu se sfiesc a se profesa în public creștini, nu există decât doar în vreun colț plin de praf al bibliotecii lor. Avem în schimb cantități enorme de cele mai grozave veninuri, pe cari le varsă, zilnic și din belșug, ceice de minune se potrivesc cu vânzătorii de marfă slabă, al căror glas de Stentor crede, ori măcar își face iluzie, că adauge ceva la lipsa de valoare a mărfii lor, când țipă, cât îl ia gura: „Ca la mine, nu-i la nimeni!”

*

În o atmosferă atât de viciată, care pasionează, mai mult ca în alte țări, toate straturile societății, e așa de greu să poată fi înțeles rostul Bisericii lui Hristos. Și lucrul este foarte firesc, doar însuși Intemeietorul Bisericii a spus-o foarte neted, că între Dânsul și între oamenii cari caută să se pună bine în rând în lumea aceasta, fără să poarte vreo grijă serioasă sufletului, va dăinui o dușmănie neîmpăcată³⁾. Acești oameni, pe cari Isus i-a botezat cu numele de „lume“, nu-și bat capul să-L cunoască, și când a venit pe pământ, nu L-au primit⁴⁾. Ei nu pot primi, și nici nu-L vor putea digera pe Spiritul adevărului, care este asistentul stabil și sigur al Bisericii⁵⁾.

*) Vezi: „Cultura Creștină“ Nr. 1, a. 1936 (pag. 35 -39).

¹⁾ Io. 13, 34. ²⁾ Mat. 5, 44. ³⁾ Io. 7, 7. ⁴⁾ Io. 1, 10. 11. ⁵⁾ Io. 14, 17.

Că Biserica nu este opera unui om, ori a unei societăți ome-
nești, vede toată lumea. Charles Maurras, dușman pe față al învâ-
țăturii creștine, face requiem-uri pentru părinții săi, și nu se sfiște
să scrie, că nimeni nu a făcut atâta bine Franței, ca Biserica Romei.
Câți dintre oamenii noștri mari, cari nu respectă de loc poruncile
Bisericii, îi aduc cele mai frumoase imnuri de laudă? Aceasta o
fac lipsiți de orice consecință logică, căci viața lor nu e după
aceste principii, ridicate în slavă. De fapt însă, marea majoritate
a oamenilor, pe cari „lumea“ îi înșiră între cei mari, caută, cu tot
prilejul, să doboare Biserica de pe stânca, pe care a așezat-o Mân-
tuitorul; doresc să o facă după chipul și asemănarea lor, să o
tragă în patima vâltorilor politice, ca astfel toate să fie tot o apă
și un pământ.

Astfel de gânduri frământă chiar pe oamenii de bună credință.
Când a dat Dumnezeu de s'a realizat unitatea națională a părții
celelalte mai numeroase a poporului românesc, îndată s'a pus și che-
stiunea unificării religioase a neamului. Unii, cari doreau ca din
aceasta să tragă neamul cel mai mare profit, ziceau: „Avem tot in-
teresul să fim cât mai legați de popoarele latine, cari sunt toate
catolice“. De aceea puteai auzi, nu dela pușini ortodocși: „Ne
facem catolici puri“, adică de ritul latin. Pe catolic îl face catolic
credința, morala și ascultarea de Capul văzut al Bisericii și de
Episcopii în comuniune cu El. Ritul este o haină, de sigur potriv-
ită pe suflet. Ritul latin nu e cu nimic mai apreciat, decât ritul
românesc, căci însuși Codex Iuris Canonici nu recunoaște nici un
fel de precedință între diferitele rituri din Biserica Catolică¹⁾.

Erau alții, cari cereau ca toți Românii să ne facem ortodocși,
căci marea majoritate a Românilor aparține Bisericii, care este în
comuniune cu Biserica Constantinopolului. Argumentul lor era cât
se poate de slab, căci, în baza afirmației lor, în Rusia toată lumea
ar trebui să fie atee, cum este în realitate marea majoritate a Ru-
șilor. Doar, dacă ortodocșii ar avea acolo majoritate, și această
majoritate ar avea curajul să-și mărturisească credința, alta ar fi
fost soarta Rusiei în ultimii 17 ani. Puterea unui adevăr nu con-
sistă în mulțimea celor care îl recunosc: el rămâne adevăr chiar când
nu-l recunoaște nimeni.

Mai interesanți erau aceia, cari nu voiau să jicnească pe nici
una din cele două biserici naționale, ci doreau să facem un amal-
gam, în care „mai punem noi, mai lăsați voi, și facem o singură
biserica românească!“ Evident, această „biserica“, ceva la fel cu
păgânismul, pe care dorește să-l înființeze în Germania Rosenberg

¹⁾ Canonul 106, n. 4 zice: In praecedentia diversitas ritus non attenditur.

e tutti frutti, nu mai putea purta numele nici uneia din cele două, cari erau să se contopească. Din învățătura lui Hristos și din așezămintele Lui, puțin ar fi reținut politicianismul.

Așezământul lui Hristos nu este pus pe baze atât de șubrede. El este o instituțiune mult mai perfectă, doar: „*Hristos a iubit Biserica, și pe Sine s'a dat pentru Dânsa, ca să o sfințască... să o pună înaintea Luiși mărită biserică, care nu are întinăciune, nici sbârcire, sau altceva de acest fel; ci ca să fie sfântă și fără prihană*”¹⁾. Nefiind operă omenească, Biserica n'are nici unul din defectele așezămintelor omenești. Mai înainte de toate, Biserica nu este partid politic, care să caute căpătuială. De aceea ea nu atârână de numărul credincioșilor săi; forța ei este credința vie și împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Cuprinzând Biserica adevărată în învățătura sa adevărul, ea rămâne adevărată, chiar dacă umblă cu capul spart. Cu cât este mai nedreptățită și mai persecutată, cu atâta este mai aproape de Intemeietorul ei.

Tocmai aceasta este forța Bisericii în fața gânditorilor cinstiți; căci oamenii certați cu morala, ori cari se socotesc pe sine ca regulator a tuturor chestiunilor din lume, nu pot fi luați în socotință, când e vorba de religie. Dela înființarea Bisericii lui Hristos au trecut 19 secole. Bătut-au vânturi mari și vijelii mai strașnice decât taifunul. Fost-au omorâți atâția Papi, Episcopi, preoți de mir și călugări învățați. Alături de ei, un număr și mai mare de mireni au pus pe Evanghelie pecetea cea mai frumoasă, a sângelui lor. Și cu atâtea jertfe, Biserica adevărată nu s'a dat după păr, nu s'a schimbat după placul oamenilor, ci a rămas așa cum a rânduit-o Hristos și Spiritul Sfânt prin apostoli.

Mai înainte de ce s'ar fi înălțat Mântuitorul la cer, a transmis apostolilor puterea sa de a cârmui Biserica, când le-a zis: „*Datumi-s'a mie toată puterea în cer și pe pământ. Drept aceea învățați toate neamurile, botezându-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Spirit, învățându-i să păzească toate, câte am poruncit vouă*”²⁾. Dar cum le-a dat această putere? Din cecece a ficsat Dânsul, „*o iotă sau o cirtă nu va trece din lege*”³⁾. Nimeni n'are drept să schimbe ceva din dogme, și din preceptele morale; ci, ceice au dreptul și datorința de a învăța, sunt datori să predice legea lui Dumnezeu, nu ideile și convingerile proprii⁴⁾. Ei trebuie să dea cre-

¹⁾ Ef. 5, 27.

²⁾ Mat. 28, 18—20.

³⁾ Mat. 5, 18.

⁴⁾ I. Cor. 1, 7; Ef. 3, 7-9; I. Cor. 9, 16.

dincioșilor acele remedii sufletești, sfintele taine, de cari a legat Hristos harurile necesare ori folositoare pentru toate condițiile vieții. Numai acele sunt taine sau sacramente în Biserică, pe cari le-a rânduit Dumnezeu, căci Hristos și-a rezervat și-a dreptul de a institui sacramentele ¹⁾).

Dar Hristos a făcut rânduială și între membrii Bisericii. Dacă primul sacrament este necesar tuturor celorce râvnesc mântuirea sufletului ²⁾), un alt sacrament, al hirotoniei, desparte pe membrii Bisericii în două tabere. Unii din ei sunt puși la lucrul slujbei pentru săvârșirea sfinților ³⁾). Ei sunt aleși dintre ceilalți creștini ⁴⁾), și, după ce au fost provăzuți cu puterea de sus ⁵⁾), sunt trimiși la slujba apostoliei ⁶⁾). Intre aceștia, pe cari Dumnezeu i-a ales în slujba sa, și se numesc clerici, nu sunt toți la fel, căci „*El a dat pe unii apostoli, și pe alții proroci, și pe alții evangheliști, pe alții păstori și dascăli*” ⁷⁾). Așa de limpede vorbește Biserica, la hirotonia ipodiaconului: „Doamne... prin unul și sfântul Tău Spirit împarți darurile fieștecăruia dintre cari i-ai ales, carele ai dăruit Bisericii Tale osebite cinuri, și ai stătorit într'însa trepte de slujbă” ⁸⁾). Celce nu au această alegere, sfințire și misiune, n'au dreptul să predice ⁹⁾), nici să exercite vreo putere de hirotonie, ori de jurisdicțiune în Biserică.

Unul, căruia îi place să caute nod în papură, va putea obiecta, că după cele de mai sus, mirenii nu au nici un drept în Biserică. — Se înșală amar acest om, căci mirenii au drepturi multe și mari în Biserica adevărată. Ei au dreptul să pretindă dela clerici ca să-i hrănească cu învățătura cea adevărată în predici și catiheze bine pregătite. Clericii sunt datori să tipărească cărțile de lipsă pentru ca mirenii să poată cunoaște bine credința, și să și-o poată apăra. Mirenii au dreptul la cărți de ascheză și de pietate, potrivite gradului lor de cultură, ca să poată primi cu vrednicie darurile legate

¹⁾ PAUL VIGUÉ, *Exposé du dogme catholique* în *Ecclesia*, Encyclopédie populaire des connaissances religieuses publiée sous la direction de l'abbé R. AIGRAIN, professeur aux facultés catholiques de l'Ouest. Paris, Bloud et Gay, 1927, p. 129. — Citez, dintre multele cărți, ce le-aș putea aduce, această admirabilă carte, ca și care nici una nu dă o iconă pe cât de completă, pe atât de fidelă despre Biserică și trecutul ei.

²⁾ Io. 3, 5.

³⁾ Ef. 4, 12.

⁴⁾ Io. 15, 19.

⁵⁾ Io 20, 22.

⁶⁾ Mat. 28, 18-20; Marc. 16, 15.

⁷⁾ Ef. 4, 11.

⁸⁾ *Euhologiu*, Blaj 1913, p. 484.

⁹⁾ Rom. 10, 15.

de Sfânta Liturghie și de sacramente. Ei au toate drepturile să ceară cât mai des, de câte ori simt lipsa, ori doresc, și sunt bine pregătiți, sfintele taine și sacramentalele rânduite de Biserică. Mirenii mai au dreptul să ceară dela clericii rânduiți spre acest scop poveștele necesare, atât în scaunul mărturisirii, cât și în afară de el. Vede orișicine, că acestea sunt drepturi reale, drepturi mari, cari nu asigură numai o aparență ori iluzie de drept, ci drumul drept și sigur la fericirea veșnică din cer.

*

Pe temelul legilor de mai sus, făcute de Fiul lui Dumnezeu întrupat, cari constituie dreptul divin, unii au putere de a legifera ori pentru Biserica universală, cum sunt Sinoadele ecumenice ori și Papa singur; iar alții au putere de a aduce legi pentru unele provincii bisericești, cum sunt Patriarhii și Metropoliții cu Sufraganiilor lor, ori Episcopii pentru diecezele încredințate păstoririi lor. Aceștia încă au întocmit diferite legi. La temelie lor zace dreptul rânduit de Dumnezeu, pe care ei nu-l pot schimba, ci-l aplică după vremi și necesități. Aceste norme de cârmuire a Bisericii, cari sunt făcute de autoritatea omenească din Biserică, constituie așa numitul drept canonic. El se bazează pe temelie credinței și a moralei lui Hristos, și ține cont de legile, pe cari le-a fixat Dumnezeu pentru constituția Bisericii și pentru cârmuirea ei, și de principiile dreptului natural, care și el își are ca autor pe Dumnezeu¹⁾.

De sigur, ca Dumnezeu adevărat, Mântuitorul ar fi putut legifera pentru toate neamurile și pentru toate timpurile. A lăsat însă în locul Său pe oameni, cari, cu ajutorul harului Dumnezeesc, în cursul veacurilor au așezat reguli și îndrumări, de cari poate fi mândră mintea omenească.

Dr. IOAN BALAN

¹⁾ HAMLETUS I. CICOGNANI: *Ius canonicum*, vol. I. Romae 1925, p. 32.

TOLSTOI, ANARHISTUL CUCERNIC

Mulțimile n'au decât judecăți de împrumut. Cântă osanale ori huiduiesc; se înflăcărează ori se dau desnădejdie, după cum sunt înfrurite de idoli cărora li-se închină. Prin prisma acestora văd lumea; cu măsura acestora măsoară lucrurile și oamenii; cântăresc valorile toate: sociale-culturale-morale. „Forțele prin cari trăiesc oamenii și evoluiază și societatea, — cum observă și fatalul profet dela Iasnaja-Poliana, — consistă în influința intelectuală a persoanelor superioare asupra masei“. Și e cu atât mai cumplit dezastrul pricinuit de atari persoane, cu cât sunt mai talentate, și deci mai înzestrate cu darul de a cuceri simpatii și de a fi crezute pe cuvânt. — Pe calea aceasta un geniu al răului poate desechi-libra și învenina iremediabil o lume care altfel ar fi fost sortită să poarte, biruitoare, cele mai strălucite răsboaie ale unei vieți robuste și rodnice, cu nesecate izvoare de energii.

Iar Tolstoi, din nefericire, asta a fost: un uriaș ce a jucat un rol sinistru în destinele neamului său. La un sfert de veac dela stingerea octogenarului fugar în sātuceanul Astapow, († 1910) personalitatea aceasta, pe cât de extraordinară pe atât de paradoxală, poate fi privită în adevărata ei lumină. Carea, sub raportul roadelor „apostoliei“ sale, e dintre cele mai funeste ce cunosc vremile din urmă, deși aparențele au țesut în jurul capului cu ochi mari și lucii, și cu barbă de patriarh, o diafană aureolă de sfânt ce te purta cu mintea în depărtări de veacuri cu schimnici și proroci.

Și cine știe, poate că un suflet ca al lui, într'o altă ambianță, hrănit dintr'alte resurse și luând altă întorsătură, s'ar fi ridicat aievea la înălțimile adevăratei sfințenii. Așa însă a rămas ceea ce este: o figură de Sf. Francisc de Assisi, dar fără stigmată și fără realitatea sfințeniei¹⁾. Un utopist distrugător de valori ce, mai mult decât probabil, niciodată n'o să mai fie refăcute. Și care n'a pus nimic în locul a ceea ce a nimicit. Afară de vorbe. Multe și fără fir. De cumva nu socotim drept acest fir roșu ura-i de icono-

---

¹⁾ Cf. P. G. PAOLI: *Tolstoi dopo venticinque anni*. (Osservatore Romano, No. 7 din 10. I. 36).

clast împotriva a tot ce se cheamă știință, ordine socială, învățătură și ierarhie bisericească. Ba, spre sfârșitul vieții, n'are decât cuvinte de dispreț până și față de arta care nu face morală pozitivă. Firește că în sensul doctrinei lui.

Nu se încrede în mine și 'n nimic. Mai ales nu în oamenii „pretinsei științe contemporane“, cum se exprimă dânsul. Asta pe motiv că: „Pentru oamenii din vremea noastră nu există nici o chestiune pe care să o trateze pe față, deschis și fără încurcături. Toate chestiunile — economice, de ordin social, de politică internă sau externă, diplomatice, științifice, fără a mai vorbi de chestiunile filosofice și religioase, — sunt discutate în mod atât de nefiresc și de neregulat, și din cauza aceasta sunt învăluite într'o pânză atât de deasă de reflecții încurcate și nefolositoare, de concepții și de cuvinte cu totul lipsite de înțeles, cu sofisme și discuții ale căror raționamente se învărtesc toate în acelaș cerc; cari nu ajung la nici un sfârșit și cari, ca și roțile fără curele de transmisiune, se învărtesc în gol, încât nu duc la nimic, afară de singurul scop pentru care sunt făcute, adică de a se ascunde răul de care sufăr și pe care oamenii îl săvârșesc“¹⁾. Savanții, în bună tovărășie cu preoții, îi șoate în stare de justificarea oricărei ticăloșii, cum ar fi de ex. chiar și constituirea unui lac de sânge omenesc în care, după îndemnul doctorilor, („vișiatorii tinerimei“²⁾), să se scalde bogații. Aceștia (savanții) scriu movile de cărți asupra diferitelor drepturi, dar nu răspund un cuvânt la întrebarea: pentru ce unii oameni, prin natura lor egali cu toți ceilalți, pot judeca, silui, jefui și chinui? Minoritatea inteligentă își întrebuințează toată șiretenia de câtă dispune pentru a ascunde soluțiile ce ar scăpa pe cei mulți din impilare și samavolnicie³⁾.

Cu toate acestea are și momente de simpatie pentru savanți. Drept că pentru savanți ca Strauss și Renan cari, nu-i vorbă, atacă ei pe Hristos (Renan vede în El „un charmant docteur“) și creștinismul. Dar au tot dreptul să atace creștinismul vremurilor noastre care, (după Tolstoi), în abatere dela Evanghelie, recunoaște ca adevărată, și ca sfântă viața noastră contemporană și organizarea ei „cu închisorile ei, cu regimul celular al ei, cu fabricile, ziarele, parlamentele ei, iar din învățătura lui Hristos se ia numai ceea ce nu strică și nu împiedică viața aceasta a noastră. Și cum învățătura lui Hristos neagă toată această viață, din învățătura lui Hri-

¹⁾ Cf. LEON TOLSTOI: *Ce este Religia?* Trad. de P. Ionescu. București. (Bpt) Pag. 56-57.

²⁾ Cf. L. TOLSTOI: *Sonata Kreuzer*. (Trad. L. Dauș). Cap. V.

³⁾ Cf. L. TOLSTOI: *Ce este Religia?* pag. 43. 60.

stos nu se ia nimic decât vorbele“¹⁾. Iată de ce simpatizează „critica înțeleaptă“ care știe să arate că în doctrina creștină oficială nu a fost nici când nimic serios și că ea nu cuprinde decât idei fantastice²⁾.

Dar dacă pentru bărbații de știință ca cea indicată mai sus are oarecare respect, pe biserici și învățătura bisericească nu o poate suferi. Pentru așa ceva n'are decât aprecieri aspre, necruțătoare, în stil violent, de pamflet. Doctrina ecleziastică e o „înșelătorie religioasă“, o țesătură de „minciuni preoțești“ favorite atâtea de Sultanul turcesc cât și de Țarul Rusiei, care când vine într'un oraș sărută mai întâiu moaștele și icoanele dela biserică; ori de Kaiserul german care în toate cuvântările sale, „și când trebuie și când nu trebuie vorbește de Dumnezeu, de Hristos, de sfințenia religiei, de jurământ, etc.“ din motivul că: „toți știu că puterea lor se bazează pe armată și că existența armatei o face posibilă religia“. Simplu ca faptul zilei; nu? Ca și ceea ce se afirmă în continuare: „Și dacă cei avuți sunt mai evlavioși, dânsii se prefac numai că cred; se duc la biserică, țin sărbătorile și Duminecile; le fac toate acestea pentru că instinctul de conservare le spune că situația lor cu totul privilegiată în societate este legată de religia pe care o profesază“. Cunosc „punctul slab“ al proștilor, și-l folosesc³⁾.

Toată această criminală panglicărie e posibilă, după Tolstoi, grație nouilor farisei și cărturari: învățații, și mai ales preoții. Tiradele sale împotriva acestora sunt cumplite. Una, de moștră:

„Preoțimea, Clerul prin tot felul de înșelătorii și prin hipnoză, i-a făcut pe oameni să creadă că creștinismul nu este o doctrină care propovăduiește egalitatea tuturor oamenilor și care prin învățământul acesta distruge partea de barbarie rămasă în viața noastră, ci o doctrină care susține starea aceasta și poruncește să considerăm oamenii ca pe stele. Preoții susțin că trebuie să recunoaștem că puterea vine dela Dumnezeu și că trebuie să ne supunem fără împotrivire; dânsii spun celor obișnuiți că Dumnezeu voește ca ei să fie nenorociți și să trăiască în mizerie, și că trebuie să îndure viața aceasta cu blândețe și resemnare și să se supună celor cari îi împilează, iar aceștia nu numai că nu pot să fie blânzi și umiliți, dar sunt obligați chiar, pentru a-i îndrepta pe ceilalți, să învețe a pedepsi — cum fac împărații, regii, arhiepiscopii și autoritățile

¹⁾ Cf. L. TOLSTOI: *In ce constă credința mea?* Trad. Dr. I. Duscian. București, (Socec). 1924. pag. 41-42.

²⁾ Tot acolo. pag. 42.

³⁾ Cf. L. TOLSTOI: *Ce este Religia?* pag. 70-71.

de tot felul, laice și bisericești și cari trăiesc în splendoarea și luxul pe care supușii lor sunt obligați să-l procure. Și clasele stăpânitoare, mulțumită acestei doctrine mincinoase pe care o susțin din toate puterile, stăpânesc poporul, silindu-l să muncească pentru ca ele să trăiască o viață de trândăvie, de lux și de viții¹⁾.

Am reprodus una din ieșirile lui Tolstoi împotriva preoțimei. Notez însă că nu-i unica în lucrările lui de filosofie și etică religioasă. Cum dese și strașnic de brutale îi sunt și loviturile la adresa învățaturii bisericești și a sfintelor ei slujbe. Aduc și aici un specimen caracteristic, remarcând în prealabil că reprezintă vederile unui om care singur mărturisește că înțelesul dogmatic și extern, ritual, al învățaturii creștine îi este străin. Și că lui „ciudățenia dogmelor; negarea reciprocă a unuia de către alta a diferitelor confesiuni religioase“... dar mai ales indiferența bisericii față de ceea ce i-s'a părut lui esența învățaturii lui Hristos și „pasiunea ei“ pentru ceea ce i-se părea lui neexistent, i-a distrus cu totul încrederea în biserică²⁾. — Acum cuvântul pus în vedere:

„Din cea mai fragedă copilărie, vârsta în care omul poate fi mai ușor sugestionat și în care dascălii trebuie să fie cu mai multă băgare de seamă în cele ce învață pe copil, i-se sugerează dogmele absurde, imorale, în contrazicere cu rațiunea și cu știința, ale religiei așa zise creștine. I-se vorbește copilului despre dogma Trinității, pe care bunul simț nu o poate înțelege; i-se vorbește despre venirea pe pământ, pentru mântuirea neamului omenească, a unuia din acești trei Dumnezeu și de urcarea lui la cer. I-se spune că trebuie să aștepte a doua venire și că va fi pedepsit cu chinuri veșnice, dacă nu va crede în dogmele sau învățăturile acestea; i-se spune că trebuie să facă rugăciuni lui Dumnezeu, pentru a-i da ce-i este de trebuință și multe alte lucruri. Și când toate principiile acestea, cari nu sunt în armonie nici cu rațiunea, nici cu știința contemporană, nici cu conștiința omenească, sunt adânc întipărite în mintea impresionabilă a copilului, el e lăsat să descurse singur contrazicerile cari decurg din dogmele primite și cari sunt recunoscute de el ca adevăruri netăgăduite. Nimeni nu-i spune cum poate și cum trebuie să împace aceste contraziceri, și dacă teologii încearcă să le pue în armonie, nu fac decât să le încurce și mai mult³⁾).

La fel de antipatică îi este și rânduiala liturgică a bisericii, cu toate tainele și practicile ei religioase. Nu vede în ele decât un

¹⁾ *Idem*, t. a. pag. 68 - 69.

²⁾ L. TOLSTOI: *In ce constă credința mea?* pag. 8.

³⁾ TOLSTOI: *Ce este Religia?* pag. 74 - 75.

formalism sec și fără alt sens decât acela de a ținea mai bine pe proști în robie și de a stoarce bani. O unealtă mai mult în mâna asupritorilor fratelui și de altfel oprimat și oropsit: la atâta dacă-i bun tot hocus-pocusul ceremoniilor liturgice. Cap. XXXVIII, part. II. din *Invierea*¹⁾ e, de ex., un monument de insultă la adresa celor mai sfinte simțeminte în legătură cu taina Sf. Jertfe Euharistice.

Drept că și Biserica Ortodoxă Rusă, indignată de acele rânduri, a dat anafemei pe autorul „Invierii“. Fără însă ca acesta să se sinchisească de afurisania sinodală. Povestea cu căința muribundului a fost o inscenare alor săi, ca să poată fi prohodit de ochii lumii și pentru obrazul familiei²⁾. Adevărul însă e c'a trecut din lume fără să fie căutat împăcarea cu biserica ce-l osândise. O disprețuia cu mult mai profund decât să se fi gândit la așa ceva, el care scrisese negru pe alb: „Hristos mi-a desvăluit în fața ochilor“; el care își concretizase convingerea privitor la biserica nașterii sale în sentința gravă: „Biserica recunoaște numai în cuvinte învățătura lui Hristos, dar în viață o neagă cu desăvârșire“; el care era de părerea că „dacă n'ar fi existat niciodată învățătura lui Hristos ca învățătură bisericească... aceia cari acum se numesc creștini ar fi mult mai aproape de învățătura lui Hristos decât sunt acum“. După părerea lui Tolstoi astăzi „tot adevărul a fost descoperit, și el s'a arătat așa de îngrozitor pentru acei a căror fapte au fost rele, încât ei l'au transformat în minciună și oamenii au pierdut credința în Adevăr“³⁾.

Grele cuvinte dela un om care, hai să zicem, nu va fi având nimic original în doctrina sa, dar a cărui sinceritate și căldură în propovăduire anevoie poate fi trasă la îndoială! (T. Carletti). Și aicia vrând nevrând te gândești la abominabilele stări din lumea bisericească ortodoxă rusă cu cari un bărbat de sensibilitatea morală a dascălului mujiilor, a admiratorului neprefăcut al bătrînului sărac și schilod, din poarta Barovitzk a Kremlinului, și a contelui literat de renume mondial care se oprește umil, și primitor de învățătură crezută bună, în apropierea țaranului Sutaiev din Tver, e, într'o oarecare măsură, de înțeles că nu s'a putut împăca. Și c'a ajuns la încheierea că: „Tot ce este viu este independent de biserică“⁴⁾ Credința a cărei reflexe sumbre, mănecând dela cele văzute acasă, el le extinde și asupra altora, pe cari, în necunoștință de cauză, i-a socotit, global, a fi de aceeaș

¹⁾ În trad. lui Dr. I. Duscian (Bpt). pag. 172 - 174.

²⁾ Cf. P. G. PAOLI, l. c.

³⁾ Cf. L. TOLSTOI: *În ce constă credința mea?* pag. 222, 194. 157.

⁴⁾ *Idem*, t. a. pag. 195.

pănură. Și deci duhnind, în aceeaș atmosferă pestilențială, respingătoare și pricinuitoare de moarte ignominioasă. *Noul Seminar* al lui L. Dobronravov - *Donici*, talentatul basarabean fost seminarist rus, ¹⁾ — acea“ zugrăvire a unei întregi fresce sociale, făcută cu nemiloasă sinceritate de un copil chinuit între zidurile de temniți ce aveau pretenția să fie o fabrică de mântuitori de suflete“, cum scrie literatul A. Maniu în cuvântul introductiv al romanului, aruncă o lumină dintre cele mai stranii asupra vieții clericale din pravoslavnică Rusie. Și totodată lămurește și alte taine. Intre cari cea mai tragică e cunoscuta decadență morală, publică, care va aduce după sine și prăbușirea social-națională. „Venalitatea și vițiul — cum scrie tot acolo acelaș d. A. Maniu, — împodobite în odăjdii ortodoxe, nu puteau produce decât o coborîre a sentimentului religios, pe care nu discursurile îl învioară“. Iar când asta-i situația, anumite gesturi ale eremitului dela Iasnaja-Poliana încep să fie înțelese, deși nu aprobate.

Pentru că nu trebuie să dai foc casei ca să scapi de parazite infecțioase. Și Tolstoi asta a făcut-o: a clătinat, a dărîmat și a prefăcut în scrum și bruma de credință și de respect al autorității ce mai era în sufletele necapturate încă de mrejele discret, de teama oficialității, dar abil întinse de ucenicii lui Marx și Engels, călăii înstăpâniți la cârmă mulțumită și aportului uriaș al apostoliei bunului visător cu autoritate de proroc în păturile celor simpli și nebănuitori. Așa că-i perfect adevărată afirmația că bolșevismul e opera lui Tolstoi ²⁾.

Partea din urmă a vieții sale, — mai ales dela 1883 încoaie ³⁾ — și-a pus-o, cu patimă de sectar și cu sforțări și puteri de titan, în slujba ideii de a așeza ordinea socială cu totul pe alte temelii ca cele de până aci. Punctul lui de mînecare e cuvântul Domnului dela Mateiu V, 39: *Nu stați împotriva celui rău!* Acestea — așa mărturisește dînsul, — au fost cheia care i-a deschis totul ⁴⁾. Dar

¹⁾ Să nu se piardă din vedere că Dobronravov-Donici termină la Petersburg, în 1908, seminarul început la Chișinău. Tolstoi moare la 1910. „Noul Seminar“ apare în 1913. Lumea „Noului Seminar“ e cea pe care o cunoaște și Tolstoi ca atare și o perhorescă. Nepotul preotului român basarabean și odrasla străvechei familii boierești ruse, au vorbit și au scris cum au văzut că este, nu cum le-ar fi plăcut să fie. Nu-s nici din aluatul lui Patapenko, nici dintr'al lui Petrov.

²⁾ Cf. NICHIFOR CRAINIC: *Puncte cardinale în haos*. București, 1936, pag. 81.

³⁾ Cf. M. C. HELLON S. I.: *Tolstoi*, (în „Cultura Creștină“ No. 1 din 1911).

⁴⁾ Cf. TOLSTOI: *În ce constă credința mea?* pag. 14.

la ce prăpastii anarhiste n'a ajuns cu interpretarea sui generis a cuvintelor acestora și cu tâlcul, iarăși propriu, al poruncii iubirii deaproapelui!

Pentru dânsul, nici mai mult nici mai puțin, e cu neputință să crezi în Hristos, fundamentul învățaturii Căruia e neîmpotrivirea răului, și în aceeaș vreme să lucrezi conștient și liniștit pentru *instituțiile proprietății personale, a judecătorilor, a statului și a armatei*¹⁾.

În stat, și în instituțiile de stat, vede acel *toгу*, acel pustiu, de care zisese prorocul Samuil fiilor lui Israel să nu se încreadă în el. E declarat potrivnic oricărei judecăți și oricăror *judecători*: „După învățătura lui Hristos nu poate să fie un judecător creștin care să condamne“²⁾. Asta, înafară de datorința iertării care, după T., obligă *semper et pro semper*, și pentru motivul că: „Numai Dumnezeu știe pe cine trebuie să pedepsească și pe cine nu“ cum susține bătrînul din *Invierea* (partea III, cap. XVI). Mai mult: *legea* însași, considerată în sine, e o monstruoșitate de ilegalitate, cum se exprimă, tot acolo, acelaș personagiu tolstoian: „Oamenii au început prin a despuia pe alții de pământ; au suprimat pe toți cari se opuneau lor, și apoi au scris legea pentru a zice că nu trebuie să furi și să ucizi“.

Altă țintă a atacurilor lui Tolstoi e *statul*, care-i socotit drept cap al multor răutăți strigătoare la cer. Cum e, bunăoară, robia personală, deghizată sub numirea frumos sunătoare de *armată*. „Ce sunt aceste milioane de soldați, decât sclavii acelor cari îi comandă? Nu sunt oamenii aceștia siliți să îndeplinească toate poruncile șefilor lor, sub amenințare cu pedepse grele, chiar de moarte, pedeapsă care a fost doar dusă la îndeplinire de atâtea ori? Deosebirea stă în faptul că subjugarea acestor sclavi nu e numită sclăvie ci disciplină, și că înainte sclavii erau sclavi dela naștere până la moarte, pe când sclăvia modernă ține un timp mai lung ori mai scurt, adică atâta cât ține serviciul militar.“

Robia personală nu numai că n'a fost desființată din societatea noastră civilizată, dar de când cu introducerea serviciului militar obligator a fost chiar întărită: ea a rămas ce era înainte, cu mici schimbări... Se poate ca această formă de robie, armatele, să fie foarte trebuincioasă pentru apărarea și pentru gloria patriei, cum se afirmă mereu; dar nevoia armatei este mai mult decât în-

¹⁾ *Idem*, *ibidem*, pag. 20

²⁾ *Idem* t. a pag. 29.

doelnică, deoarece vedem că, de multe ori, în cazul unui război nenorocit, ea servește mai mult la subjugarea și dezonoarea patriei. Dimpotrivă, nu-i de loc îndoielnică trebuința acestui fel de sclăvie pentru a putea ține în picioare sclăvia pământului și sclăvia dărilor¹⁾.

Și cu asta am ajuns la *cele două șuruburi*, — cum zice dânsul — la șurubul pământului și șurubul banului. Puternicii zilei au știut și știu două lucruri: să răpiască pământul din mâinile celor nevoiași, și apoi, după ce le fac parte de cât catadixesc simandicoasele lor fețe, să le impună dări pentru folosința pământului cât le-au pus la dispoziție. Pe stăpânirea aceasta a pământului s'a întemeiat, după T., sclăvia majorității omenimii în trecut și se întemeiază și azi. Toată viața economică pe aceasta e clădită. Și totuși, însinuă revoltat și revoltând, straniul apostol rus: „nimeni nu vrea să vadă că, în timpurile noastre sclăvia majorității oamenilor se bazează pe *dările către stat* și comună, pe cari ocârmuirea le ia dela supuși; dări percepute prin administrație și oștire; prin aceiași administrație și oștire, la a căror întreținere servesc aceste dări²⁾).

Mai bine de două decenii a propovăduit Tolstoi în Rusia țarilor ideii incendiare ca cele menționate. Și, dată fiind popularitatea fără seamăn de care s'a bucurat autorul Anei Karenina în lungul și latul imperiului moscovit, ba și înafară de acele hotare³⁾, e ușor de înțeles ce ravagii a pricinuit mai ales în lumea celor mulți și simpli. Iar autoritățile de stat, oricât de strașnice erau cu răsvrățitorii împotriva ordinii sociale și cu certății cu pravoslavia, de acest *tabu* al opiniei publice n'au cutezat să se atingă.

Deși poate-se oare trece cu vederea o ieșire vinovată ca aceasta: „... Nici o religie n'a propovăduit învățături așa de mult în contradicere cu bunul simț și cu conștiințele actuale ale oamenilor, și nici atât de imorale, ca învățăturile religiei creștine bisericești?⁴⁾ Și iarăși, cine a dat tiparului, fără să simtă rigorile legii, un mai fățiș îndemn la pasivitate defetistă ca cel din rândurile ce urmează: „Vin inamici: germani, turci sălbatici și dacă nu veți lupta cu ei, ei au să vă nimicească. Nu este adevărat aceasta. Dacă ar fi o societate de creștini, care nu ar face nimănui rău și care ar da

¹⁾ LEON TOLSTOI: *Ce este banul?* Trad. de L. Nădejde București (Bpt) pg. 90 91.

²⁾ *Idem*, ibidem, pag. 96.

³⁾ WELTSPIEGEL, bună oară, făcând în 1903 o anchetă printre cetitorii săi: care ar fi cel mai vestit scriitor al vremii, a primit neașteptatul răspuns alor 501 de voturi că acela e „profetul dela Iasnaja-Poliana”. — La noi, între alții, poetul S. Cerna îl cântă, în versuri simțite, ca „idol al sufletului său”.

⁴⁾ Cf. TOLSTOI: *Ce este Religia?* pag. 32.

tot surplusul pe care'l obține din munca ei altor oameni, nici un fel de inamici, nici nemți, nici turci, nici sălbatici, nu s'ar apuca să omoare astfel de oameni. Ei le-ar lua tot ce au, ceea ce de altfel și așa ar fi dat oamenii aceștia, pentru care nu este deosebire între ruși, nemți, turci și sălbateci. Dacă creștinii se vor găsi în mijlocul unei societăți necreștinești, care s'ar apăra prin război, aci ar avea posibilitatea să ajute pe oamenii cari nu cunosc încă adevărul. Creștinul numai pentru aceasta trebuie să știe adevărul, pentru a'l putea manifesta numai într'un fel, prin fapte. Fapta lui trebuie să fie renunțarea la orice război și tendința spre fericirea binelui tuturor oamenilor fără deosebire de aceia cari sunt numiți vrășmașii lui¹⁾. — Echoul dezastruos al sugestiilor de felul acestora s'a vădit, în toată grozăvia sa, cu prilejul celor ce au premers păcii dela Brest-Litowsk.

Paradoxal ca puțini dintre cei mari ai neamurilor, Tolstoi, „filosoful cel mare și dușmanul cel mare al filosofiei, cugetătorul adânc și tăgăduitorul cugetării, creștinul cel entusiast și provocatorul creștinismului care este“²⁾, occidentalul fără să vrea (vorba-i a d. Nichifor Crainic) a fost și otrăvitorul — credem: tot fără să vrea, — al neamului său. Fapt e că a vorbit cum a gândit și a scris cum a crezut. Intr'o lume în care atât de frivolă era părerea despre legătura căsătoriei, el nu pregetă să susțină sus și tare: „Dumnezeu a creat la început pe om, — bărbat și femei: în așa chip ca ei să fie unul și singur; de aceea omul nu poate și nu este dator să despartă ceea ce împreunat Dumnezeu. Acum înțelegem că monogamia este o lege naturală a omenirii, care nu poate fi călcată... Nu pot socoti de sfântă și obligatorie decât acea stare de căsătorie, în care numai odată în viața sa omul se poate găsi“³⁾. I-a fost milă sincer de omenime și i-a vrut numai binele. Cu inflexibila consecvență a sufletului rus, pornind însă dela premise greșite, și lipsindu-i suportul unei adânciri serioase în tainițele unei filosofii și teologii sănătoase, cum e cazul lui Soloviev, de exemplu, era fatal să ajungă la încheierile-i funeste. — Ceriul să-i fie milostiv. Și să ferească lumea de „teologii“ fără teologie!

DUMITRU NEDA

¹⁾ L. TOLSTOI: *În ce constă credința mea?* pag. 226.

²⁾ NICOLAE IORGA: *Oameni cari au fost*. Vol. I. Văleniide Munte. 1911. Pag. 462.

³⁾ Cf. L. TOLSTOI: *În ce constă credința mea?* pag. 218 - 219.

OAMENI ȘI FAPTE

CONCEPȚIA CREȘTINĂ ȘI AVORTUL ÎN NOUL COD PENAL

— O PUNERE LA PUNCT NECESARĂ —

În mijlocul unei complete lipse de interes din partea deputaților, care, se zice, reprezintă concepția creștină, Camera a votat articolul 484 al noului cod penal. Este faimosul articol, care legitimează crima avortului. Textul lui este următorul:

„Nu se consideră avort întreruperea cursului normal al sarcinii făcută de un medic: 1) Când viața femeii este în pericol iminent, sau când sarcina agravează o boală de care suferă femeia, punându-i viața în pericol, care nu putea fi înlăturat prin alte mijloace și este vădit că intervenția n-a fost făcută decât cu scopul de a salva viața femeii; 2) Când unul din părinți este atins de alienație mentală și este certitudine, că copilul va purta grave tare mintale“.

Acest text a fost recomandat, și susținut călduros de pe banca ministerială, ca unul care ar exprima tradiția noastră națională și concepția creștină. S'a spus, anume, că nu se poate admite „suprimarea unei vieți viitoare, decât atunci când în cealaltă cumpănă pot să pun iar o viață“.

În opoziție cu textul reprodus porunca, a ^{ceia} ~~ei~~ dumnezeiască spune limpede și categoric: Să nu ucizi. Simplu, imperativ și fără nici o excepție. Nu este îngăduit să ucizi fătul nici ca să salvezi viața mamei ori sănătatea ei, nici ca să eviți primejdia nașterii unui copil cu grave tare mintale. Asemenea concepție morală creștină este diametral opusă concepției d. ministru al justiției, care admite în discursul său „suprimarea unei vieți viitoare“ când „în cealaltă cumpănă“ poate pune o altă viață. Un principiu fundamental de morală creștină, principiu care nici el nu admite nici o excepție, spune că nu este iertat să faci o faptă rea pentru urmările bune ale ei. Omuciderea este o faptă rea; deci nu este îngăduită nici chiar atunci când urmarea ei ar fi salvarea altei vieți. Precum nu-ți este iertat să furi ca să zidești o biserică ori să cumperi un potir, tot așa nu-ți este iertat să ucizi fătul ca să salvezi pe mama lui.

Aceasta este doctrina Bisericii Catolice, doctrină care, cum am

spus, nu admite nici o excepție, oricât de puternice, de sfâșietoare chiar, uneori, ar fi motivele care ar milita pentru o practică opusă ei. Ori cine deci profesază o altă doctrină, se pune, conștient ori inconștient, înafară de normele morale ale catolicismului. Prin urmare credincioșii noștri trebuie să știe că avortul din orice motive, cu orice mijloace și de ori cine ar fi făcut, este un păcat mare. Pentru conștiința lor nu poate fi hotărâtor în această materie textul codului penal, ci hotărâtoare este și trebuie să fie numai învățătura bisericii lui Hristos.

Felul cum consideră biserica păcatul avortului rezultă și din sancțiunile stabilite împotriva făptuitorilor lui. Canonul 2350 al lui Codex Juris Canonici al bisericii latine prevede pentru autorii avortului excomunicarea latae sententiae rezervată episcopului, adică de care pot fi deslegați numai de episcopul competent. Pentru clerici același canon prevede pe lângă excomunicare și destituirea. Conform canonului 985, mireanul care a provocat avortul ori a colaborat la provocarea lui, devine iregular, adică nu poate fi preoțit iar preotul nu mai poate liturgisi. Cât de mare este crima avortului în concepția bisericii catolice apare și din faptul că episcopilor li se dă în canonul 990 dreptul de-a deslega de toate iregularitățile isvorite din fapte păcătoase secrete, afară de omuciderea voluntară și avortul.

Credincioșii noștri trebuie să aibă deci conștiința clară că dispozițiunile art. 484 din noul cod penal sunt diametral opuse învățăturilor bisericii creștine și, în consecință, oricine, întemeindu-se pe impunitatea garantată de articolul citat ar întrerupe, din orice motive și cu orice scop, mersul normal al sarcinii, săvârșește un păcat greu împotriva legii lui Dumnezeu.

CULTURA CREȘTINĂ

NE PIERE NEAMUL

Titlul pare alarmant. Din nenorocire însă, el exprimă o realitate deadreptul tragică. Nu o denunțăm noi și nu are la temelie simple combinațiuni teoretice. Cifrele grăiesc așa. Cifrele oficiale ale „*Buletinului demografic al României*”. De sigur statisticele, toate, sunt urmărite de un destin fatal: nu sunt exacte. Din acest neajuns însă, în cazul nostru, nici o mângâiere. Fiindcă adevărul, adevărul întreg și adevărat, fără nici o îndoială, e și mai dureros. Dacă e nevoie de oarecari corecturi în coloanele de cifre, ele se vor face în spre rău, nu în bine.

Dar să lăsăm la cuvânt însași publicația oficială. Sentința ei o cuprinde, în fraze lapidare și glaciale, chiar directorul Institutului

de statistică, d. *Dr. Sabin Manuilă*, un specialist recunoscut în materie.

Făcând o privire generală asupra mișcării populației României, la sfârșitul lui *Noemvrie 1934*, ajunsese la concluziile următoare: „*Natalitatea se reduce considerabil, iar mortalitatea rămâne nemedificată. Al doilea fapt care trebuie recunoscut este creșterea mortalității infantile. Trebuie menționată creșterea proporției născuților nelegitimi*“. — La sfârșitul lui *Noemvrie 1935* același cunoscător scrie textual (în No 3, Martie 1936, al Buletinului): „*Natalitatea n-a fost niciodată așa de coborâtă ca în anul 1935. Mortalitatea a fost depășită o singură dată, excedentul natural este cel mai scăzut în ultimii cinci ani, mortalitatea infantilă a fost depășită numai în anul 1932, iar născuții-morți au atins o proporție maximă. Gravitatea situației constă în faptul că situația devine tot mai defavorabilă față de trecut, încât se poate afirma că ea reprezintă o tendință și nu o manifestare trecătoare. „Ceva mai departe: „crește mortalitatea, mortalitatea infantilă, proporția divorțurilor și a născuților-morți”. Și cu ce pași înaintăm în răul „Este imposibil să nu remarcăm excesiva viteză cu care situațiunea demografică, până aci înfloritoare, a țării noastre a intrat într'o fază alarmantă de declin. Scăderea natalității este gravă mai ales în provinciile vechiului regat, care furniza până aci majoritatea excedentului natural de populație”. In mijlociu, numărul născuților a scăzut la trei sferturi din cifra anului precedent. Se atrage atențiunea, în chip deosebit, asupra *Banatului*, care „își păstrează cu încăpăținare linia lui de deficiență biologică”. Este singura provincie din țară care dă deficit, și încă deficit considerabil, de — 6.10/00. (Natalitate 140/00, mortalitate 20.10/00).*

Să trecem la încheierea anului *1935 luna Decemvrie* (Buletinul No 4, Aprilie 1936). Iată sentința: „*Cu luna Decemvrie se încheie un an demografic slab, care trebuie să servească drept avertisment opiniei noastre publice. Sumând datele celor 12 luni, constatăm că natalitatea a atins o limită inferioară necunoscută până astăzi în țara noastră. Și ceea ce se prezintă mai caracteristic pentru natalitatea anului 1935 este scăderea ei în special în mediul rural, adică acolo unde până aci se producea un excedent natural care ne clasa în fruntea țărilor civilizate*“. Iată și câteva cifre absolute pe țară. In Dec. 1934 avem: născuți 37,852; morți 34,943; excedent natural 2,909; căsătoriți 25,810; divorțuri 813. In Dec. 1935: născuți 35,143; morți 32,378; excedent 2,765; căsătorii 24,300; divorțuri 855. Clar de tot. Scad: nașterile, excedentul natural și căsătoriile; sporesc divorțurile.

Orice comentariu de prisos. O singură observație numai, privitor

la tâlcuirea cauzelor acestui dezastru și a remediilor propuse de către conducerea Buletinului demografic și de către presa noastră întregă. Toată vina ar fi să fie insuficiența organizației noastre sanitare. Nu-s medici destui și destul de pricepuți, nu-s condițiuni de naștere și de trai igienice, etc. — Admitem tot. Vrem și dorim să se îndrepteze cât mai mult și cât mai repede aceste neajunsuri dureroase. Dar o întrebare: până acuma am stat mai bine în această privință? Evident nu; ci mult mai rău. Totuși sporul de populație a fost mai mare. Atunci? Această explicație „științifică” nu explică nimic. Absolut nimic. — A fost însă mai mare în trecut numărul căsătoriilor, mai puține divorțuri, mai puțini copii nelegitimi și mai mic procentul celor născuți-morți. Nu cumva o fi ceva legătură între aceste fenomene: căsătorie legitimă și spor de populație? Divorțuri, concubinate, desfrâu și scăderea populației? Legătura este evidentă și netăgăduită. Să nu uităm, în plus, marea plagă de care am vorbit în numărul nostru trecut: *avorturile în massă*. Acestea da, toate împreună, dau explicația, tristă și adevărată, a stingerii spre care merge neamul nostru.

Il vom putea opri din acest drum al pierzării? Să sperăm că da. Dar cum? Și prin îmbunătățirea aparatului sanitar și igienic. Dar mai întâi și mai presus de toate, prin singurul remediu într'adevăr folositor: *îndreptarea morală*, însănătoșarea sufletelor și întărirea familiei creștine, adevăratul leagăn al vieții naționale!

A. P.

TRAGEDIA MEXICANĂ

Lumea e foarte puțin informată asupra prigoanei la care sunt supuși catolicii din Mexico, și cu atât mai puțin asupra cauzei acestei prigoane. Osteneala de a face lumină deplină în această tragedie și-a luat-o *P. Mihaiu Kenny S. I.*, istoricul de renume al Floridei și autorul unei sumedenii de articole de greutate, apărute în cele mai însemnate reviste de specialitate din Statele Unite. Acesta în lucrarea sa: *No God next door* (Vecinii noștri nu mai au Dumnezeu) desvăluie o mulțime de amănunte concludente, până acum nu prea cunoscute. Și cari toate convin întru a demasca vinovăția politicii Statelor Unite în deslănțuirea și dănuirea urgiei din Mexico.

În rezumat: cartea *P. M. Kenny* cuprinde o scurtă privire generală asupra prigoanei în curs; dă informații sumare asupra colonizării Mexicului; aduce documente pentru lămurirea istorică a stărilor de azi, pe cari le ilustrează cu dispoziții și fapte de altădată și de acum.

Că la ce se poate preta o stăpânire fără Dumnezeu, o arată

expectorația președintelui *Plutarco I. Calles*, din balconul palatului guvernamental: „Trebuie să ne înstăpânim pe conștiința copiilor și a tineretului și să-i smulgem din ghiarele popilor!” La ceea ce s'a și încercat să se ajungă prin scoaterea din școală a oricărui semn de pietate și „împodobirea” pereților școalelor cu infame caricaturizări ale Crucii și Jertfei liturgice. Și cu lecții intuitive de inițiere a băieților și fetelor în misterul generării, pe calea spectacolelor vivante, cu perechi de animale ce se împreună (la cari spectacole firește biletele se dau gratis). Mai mult: campania aceasta nerușinată se poartă, în acelaș scop, și înafară de școală: „bărbatul de stat” *Garrido Canabal*, la o expoziție de animale, a „botezat” un măgar dându-i numele: Papa; pe-un taur l'a numit: Dumnezeu; în Tabasco a poruncit să fie scoase crucile din morminte, lăsându-se doar dreptul de a fi înlocuite cu numere; copiii au fost siliți s'adune icoane și cruci de prin casele părintești, ca să li-se deie foc în mijlocul străzii, ș. a. S'au dat și cazuri să fie parodiată în chip blasfem până și „Calea Crucii” *Maria Magdalena* fiind prezentată cu țigara în gură, iar icoanele *Maicii Domnului* și a *Mântuitorului*, după ce au fost ridiculizate, fiind aruncate în foc. — Și câte alte nemernicii de acest soi nu invederează mentalitatea de care-a-s conduși potențații de azi din acea parte de lume încreștinată și câștigată culturii de vestitorii Evangheliei lui Hristos!

Pentru că monahii franciscani, dominicani, augustinieni, benedictini și iezuiți sunt aceia cari au cimentat într'un popor triburile învrăjmășite de moarte între ele când sunt supuse de căpitanul Cortez. Misionarii catolici ridică cei dintâiu în acele părți spitale, azile și școale de tot felul, dela școale primare și de arte și meserii, până la universitatea înființată în 1553 în capitala Mexico, și care era socotită de celebrul Humboldt drept una dintre cele mai alese universități ale lumii. Aceiași misionari înființează primele tipografii mexicane și trei case de editură, cari într'un²veac tipăresc nu mai puțin de șapte mii de diferite lucrări. Ce au făcut apoi acei pioneri ai credinței pentru arhitectură și pentru agricultura autohtonă, e deadreptul de necrezut. Aproape toate orașele mexicane au luat ființă în epoca misionară. Iar câtu-i pentru producția agricolă, se știe că până la 1810 exportul mexican întrecea mult pe cel al Statelor Unite.

Prosperitatea aceasta a trezit pofta de lărgire a frontierelor nordamericane, cu gândul de a cuprinde și teritoriu mexican. Despre ceea ce consulul spaniol dela Filadelfia, Ludovic de Onis, informează, deja în 1812, guvernul din Mexico. Dar fără mult folos. Planul preconizat de guvernul nordamerican începe să l realizeze avocatul *Joel R. Poesett*, care întemeiază în Mexico un rit masonic nou și

un nou partid politic. În 1827 marea lor lojă „Lumina” ține o ședință agitată și se simte destul de tare să formuleze, față de parlament și senat, pretențiile fără perdea: a) absolută libertate de gândire și de scris; b) ștergerea privilegiilor clerului și a gărzilor civile; c) suprimarea instituțiilor monastice și a tuturor legilor cari atribue clerului reglementarea anumitor afaceri civile, cum sunt: facerea contractelor de căsătorie, etc. Valentin G. Farrias, ucenicul lui Poinsett, a și încercat printr'un fel de lovitură de stat, să treacă în faptă ideile lojei, decretând secularizat învățământul și închisă univ. din Mexico. Reacțiunea violentă a țării i-a zădărnicit însă tentativa. Dar nu îndrăzneala masoneriei, care a ținut la New-Orleans o nouă adunare; a luat o nouă rezoluție radical anticreștină și a hotărît să însărcineze pe piratul cuban *I. A. Mejia* să pregătească o expediție împotriva Mexico-ului, și să anexeze statul Texas Statelor Unite. A fost înfrânt însă la Tomaulipas. Cum au mai fost înfrnte și alte răsvrătiri puse la cale de francmasoni și finanțate de Statele Unite din meschine interese economice, bănești. Până și președ. *Wilson* a fost în stare să deie ajutor efectiv unor bandiți ordinari ca *Villa* și *Carranza* să ocupe porturile mexicane *Tampico* și *Veracruz*, acelaș făcându-se părtaș și la monstruoasa constituție mexicană din 1917. *Roosevelt* știe ce spune când, cu referire la stările actuale din Mexico, nu pregetă să afirme: „De toate acestea *Wilson* e responsabil”. Acel *Wilson*, care așa a învărtit sforile, încât generalul *Huerta*, președ. mexican, catolic practicant, a fost înlocuit cu *Carranza*, asasinat și acesta îndată ce n'a mai făcut jocul lojei și a celor dela *Washington*, ca să-i urmeze în slujbă cei ce-l răpuseseră, sub căpetenia *Calles*.

Sub acesta izbucnește, în 1926, cea mai fioroasă dintre toate prigonirile mexicane. Chiar și ambasadorul american *Scheffields* s'a scârbît de ceea ce a văzut. Dar această „slăbiciune” a și plătit-o imediat cu revocarea sa, fiind trimis în locul său *Morrow*, care în zilele de teroare s'a complăcut întru a se arăta la braț cu *Calles* în public, și a se lăsa fotografiat cu acesta.

Împotriva celor cari se năpustiseră asupra lor atât de hain și cu intenția de a-i extirpa, catolicii și-au strîns și ei rândurile într'o ligă a *Luptătorilor lui Hristos=Christeros*, ținând piept cu bărbăție călăilor acoperiți de stăpânire. Ba chiar punându-i pe gânduri. Ne-adormitul guvern american le-a venit însă și de astădată într'ajutor masonilor și tovarășilor roșii: s'a angajat cu prestigiul său că va fi pace dacă și Episcopatul catolic, din partea sa, va mulcomi pe *Christeros*-i. S'a încheiat apoi un *Acord* între Republică și Biserică, semnat de *Gil Portes*, președ. Republicii. În urma căruia fapt, la îndemnul episcopilor, *Christeros*-ii au depus armele. Spre dezastrul cauzei creștine. Căci nici o săptămână n' a trecut și președintele

semnatar, la un banchet al francmasonilor, s'a angajat tocmai la contrarul acordului. Care cuvânt și-l'a și ținut: peste cinci sute de fruntași de-ai Christeros-ilor au fost asasinați la repezeală, în butul amnistiei depline, acordate; învățământul religios a fost suprimat total în școală; călugării și călugărițele fugăriți; presa catolică nimicită; mulțime de preoți măcelăriți; biserici și mănăstiri distruse averea, bisericească răpită, iar pentru pastorație tolerați, la sute de mii de credincioși, câte 1—2 preoți, restul trebuind să trăiască prin ascunzături de munți și codri, cu primejdia morții veșnic deasupra capului. — Spre slava politicei Statelor Unite, cari declară, prin ministrul Hull, că acum în Mexico „totul e în regulă și aranjat“.

P. IOAN LAZAR S. I.

COPII OROPSIȚI

Mai în iarnă s'a făcut oarecare caz pe tema unor copii vagabonzi, ridicăți de poliție de pe străzile Bucureștilor și deferiți justiției, care a rămas perplexă în fața lor.

Cu această ocazie s'a relevat prin presă, că în țările civilizate problema minorilor vagabonzi, sau abandonați, e soluționată. În Paris, de exemplu, la triajul minorilor, aceștia sunt predați unui personal așezat și pregătit, iar un magistrat specialist instruește cazurile, îndreptând minorul spre așezământul corespunzător de asistență. În prealabil, copilul este examinat de medic și i-se compune fișa individuală, bazată pe observațiile clinice și psihologice, cu antecedentele și starea familiară.

Toate-s bune și frumoase, dar în orașele noastre ce așezăminte avem pentru ocrotirea minorilor fără căpătâiu? Capitala are planuri feerice: să-și clădească un palat ultra-modern pentru Primărie, costând sute de milioane! Domnilor consilieri le trebuie. Nu-i doare capul de un fleac, ca mizeria minorilor abandonați, care s'ar putea alina satisfăcător cu o sută de milioane; va să zică cu o cincime din cât ar costa somptuosul palat al Primăriei.

Ar mai exista și alte modalități.

Din marea avere, lăsată de *Jean Mihail*, în loc să se înființeze — între altele — și o Universitate în Craiova, adecă o nouă fabrică de șomeri intelectuali, expuși la toate curentele nihiliste, mai bine s'ar înființa azile de copii săraci în Craiova, Turnu-Severin și alte câteva centre oltene. În baza aptitudinilor individuale, copiii să fie crescuți și îndrumați spre ocupații productive, mai ales industriale. Căci, cum oare vom „naționaliza“ industria indigenă, dacă nu ne pregătim elemente capabile, ci an de an universitățile noastre ne „fericesc“ cu noi și noi roiri de aspiranți la bugetul țării?

În alte țări au dat exemple neîntrecute de ocrotirea minorilor câțiva eroi ai carității creștine. Amintim numai pe *sf. Don Bosco* în Italia și abatele *Roussel* în Franța.

Cine i-a ajutat cu bani? Mai întâiu, Provedința dumnezească. Toți apostolii lucrurilor dumnezeiești mărturisesc că nu lipsesc mijloacele materiale acolo, unde lucrează Dumnezeu prin oamenii săi aleși. *Don Bosco*, la început, el însuș gătia mâncare copiilor și mânca cu ei dintr'un vas. Mamă-sa cârpia și spăla albiturile lor. Când s'au înmulțit minorii, adunați de prin toate cartierele Turinului, *Don Bosco* mergea la boieri și le grăia: „Am foarte mulți copii flămânzi și goi. Rogu-vă să dăruieți, spre întreținerea lor, fărămăturile ce cad dela mesele Măriilor voastre“. În toate zilele umbla din casă în casă cu doi băieți, unul ducând o oală mare, celalalt un coș, ca să adune resturile de mâncări... Când cerea trebuința, *Don Bosco* mergea la doamnele aristocrate, rugându-le să cârpească vestimintele sdrențoase ale copiilor. Și minunel Sdrențele se cârpiu. Ba în multe cazuri se schimbau cu haină nouă.

Acest devotament și-a avut efectul. A pus lumea în uimire. A captivat masele. De multe ori *Don Bosco* ajungea în lipsuri grele. Dar în clipa din urmă îi venia ajutor dela anonimi marinimoși...

Cel mai celebru imitator al lui *Don Bosco* a fost abatele *Roussel* în Franța. În iarna anului 1865, mergând pe stradă, văzu, un copil, care scotocea într'o grămadă de gunoiu. — „Ce cauți acolo?“ îl întrebă abatele. — „Ceva de mâncare“, răspuse copilul. — Preotul l-a luat cu sine, l-a dus acasă, i-a dat de mâncare și după aceea l-a culcat. — Acesta a fost începutul. Altădată a dus acasă alt prunc, și peste 8 zile avea deja 6 copii cu cari și-a umplut modesta chilie. Era în mare perplexitate, cum să-i hrănească. A intervenit la câțiva amici, cari l-au ajutat după puteri. Peste câțiva ani avea sute de copii, dar era instalat în institutul Auteuil.

Preotul, care își respectă misiunea, e gata să suporte greutatea cât de mari. Sfântul *Martin* și-a tăiat în două paliul, ca să poată învâli un cerșitor gol. *Roussel* a crezut, că mai de grabă își va ajunge scopul, dacă își va da vestmântul întreg.

GAVRIL TODICA

MIREAN APOSTOL

A stârnit senzație numirea de camerier secret papal a d. *Lo-Pa-Hong*, președintele Acțiunii Catolice din China. Și nu-i mirare: e cel dintâiu „*Homme de couleur*“ pe care un Papă îl învrednițește de așa cinste rară.

Atenția acordată de Suveranul spiritualității creștine marelui

industriaș din Shanghai va fi înțeleasă numai decât dacă se va ști că în felul acela au fost apreciate meritele unui om numit de toată lumea ce-l cunoaște: Sf. Vincențiu de Paul al Chinei. Operele de caritate ale acestui apostol cu cravată pare că nu cunosc nici număr, nici margini. De numele și de punca lui e legată înființarea și susținerea alor 16 stabilimente vaste ale ospiciului „Sf. Iosif“ din Shanghai și a bisericii acestui așezământ caritabil, care adăpostește zilnic la 2000 nevoiași și îngrijește 500 bolnavi în dispensarul ce-i aparține. An de an întreținerea acestui așezământ îl costă pe întemeietorul și susținătorul său la un milion de franci. De 20 de ani, de când funcționează, a dat îngrijiri la nu mai puțin de trei milioane de bolnavi.

Și să se noteze că tot d. Lo-Pa-Hong a mai ridicat, tot la Shanghai, — după cum scrie organul săptămânal *La Vie Catholique* din Paris — încă un spital, dedicat Sf. Inimi, și care dispune de mai multe sute de paturi, aproape toate gratuite, și de un dispensar unde călugărițele Franciscane Misionare poartă zilnic grija la 500—600 de bătuți de soarte, din cartierele săracilor. Dar nici cu aceasta nu se epuizează isvoarele carității acestui bărbat providențial. Mila lui efectivă cuprinde și pe bătrâni, pe nebuni, pe întemnițați, pe fetele greșite, și pe toți nenorociții. În lumea pușcărișilor e cunoscut sub numele de „popa tâlharilor“, în urma faptului că-i cercetează personal și pe aceștia; le vorbește dela inimă la inimă; îi mângâie și i catehizează. Pe câți dintre osândiții la moarte nu i-a botezat înainte de ce justiția omenească i-ar fi scos dintre cei vii!

Italia și-a ținut de datorință să distingă și ea pe acest valoros fiu al Impărăției Soarelui, care atâta bine a făcut misiunilor italiene din acele părți. În 23 Februarie c., după cum face cunoscut agenția *Fides*, ambasadorul italian din China a remis solemn d. Lo-Pa-Hong cravata de comandor al ordinului „Coroana Italiei“. Remarca celui distins, la cuvintele elogioase ale ambasadorului italian, îl caracterizează perfect: „Făcând ce-am făcut (a zis dânsul) eu nu mi-am făcut decât datoria. Acțiunea Catholică Chineză a putut să vină într'ajutor multor misiuni din părțile noastre, dintre cari misiuni atâtea sunt italiene, și să le presteze diferite servicii la Chensi, Honan, Hounan, Houpe ori la Chantong... Dar totul s'a săvârșit în numele Acțiunii Catolice și deci într'al Bisericii Catolice. — Decorându-mă pe mine, Excelența Voastră decorați Acțiunea Catholică. Acesta-i motivul c'am primit această cinste, care recompensează Biserica“.

Cătu-i pentru isvoarele de venite ale d. Lo-Pa-Hong, acelea sunt numeroase și bogate. Așa, pe lângă că-i unul dintre cei mai

mari industriași ai Shanghaiului, mai e și director al unei societăți de tramvale, e directorul general al Societății Chineze de Electricitate din Shanghai; e directorul uriașelor uzine Electricity and Water Works din Chapei și Iuland Water Works din Shanghai, precum și a Societății de Navigație Ta-Tung Zung Le. — Decât: mai sunt și alți multimilionari. Nu purced însă cu comorile ce au așa cum purcede președintele Acțiunii Catolice Chineze. Pentru că n'au sufletul acestuia. Și *asta-i totul*: sufletul. D. N.

SUFLU NOU

E fapt bine constatat că *literatura franceză de azi*, care se impune cetitorilor serioși, are o rezonanță creștină. Poeții cântă frumseșile religiei. Criticii spun că cele mai bogate izvoare de inspirație sunt credința și dragostea creștinească. Romancierii caută să ne convingă că religia servește de bază tuturor realităților sociale. Istoricii preaslăvesc opera Bisericii catolice, iar filozofii conduc gândirea spre doctrina sf. Toma de Aquino, etc. etc. De unde această mișcare puternică și adâncă, ce face ca toate facultățile gândirii franceze să îmbrace un caracter religios creștin, când mai sunt încă în viață mulți dintre aceia cari au auzit blasfemiile lui Renan, Taine, Littré, Flaubert și alții cari au voit ca în mai puțin de o jumătate de veac „să stingă toate luminile Cerului“?

Principala *cauză a acestel revoluții* profunde este moartea științismului.

Ideia dominantă a generației lui *Renan* și *Taine* era credința în atotputernicia științei. Metodele precise ale științelor experimentale trebuiau să se aplice la toate obiectele cunoștinței și să răspundă la toate cerințele gândirii și inimei. Știința trebuia să explice totul, să suprimе misterele și să înlocuiască religia și morala. Ea trebuia să devină singura religie a viitorului. În afară de ceace se pipăia, cântărea sau se număra, totul era socotit de iluzie, superstiție și minciună...

Această concepție materialistă despre lume și viață a fost viu atacată și sdrobotită pentru totdeauna de generațiile cari au urmat generației lui *Renan-Taine*. Acestea au arătat că determinismul lui *Taine* era în contradicție flagrantă cu faptele psihologice și morale; că a vorbi asemenea lui *Renan* despre dispariția misterelor însemna să închizi ochii în fața evidenței; că obiectele științelor morale se deosebesc total de cele ale științelor fizice și cer metode speciale de investigație, ș. a. m. d. Această schimbare de orientare în gândire trebuia ca în chip necesar să provoace mișcări similare și în literatură și artă. Mai mult! Infrângerea științismului (căci așa se nu-

mea teoria lui Renan și Taine cu ansamblul ei de aspirații și tendințe) a netezit drumul care duce la Biserică și spiritele eliberate din cătușele științismului au putut merge pe calea cea bună.

O altă cauză care a contribuit la această renaștere religioasă în literatura franceză este doctrina Bisericii Catolice. Spiritele cultivate s'au săturat de a mai pluti prin scepticisme chinuitoare și prin norii ideologiilor fragile. Au început să caute o doctrină logică, limpede, sigură, solidă și fixă. Și au aflat-o în sânul Bisericii catolice, care le-a mai oferit și tezaurul său liturgic (cu poezia, muzica, pictura și arhitectura sa plină de armonie).

A treia cauză a renașterii catolice în literatura franceză contemporană, — (ca să nu le amintim pe toate), ar fi persecuțiile ce s'au ivit dela 1900 până la 1914 contra Bisericii și cari au trezit o reală simpatie între intelectuali în favorul catolicismului..

Toate aceste cauze, precum și altele multe (cum ar fi, de ex. reorganizarea învățământului confesional), au suscitât o mulțime de artiști creștini de mare valoare și au pregătit un public care să-i înțeleagă și să-i savureze.

Printre inițiatorii renașterii de care vorbim, amintim numai pe cei mai cunoscuți: *P. Verlaine*, care a avut darul de a ne fermece urechile cu câteva accente de adevărată poezie creștină; *J. K. Huysmans* care după convertire a dat un accent catolic prozei sale cu adevărat artistice; *Brunetiere* cu faimosul său articol „*Après une visite au Vatican*”; *Bourget*, unul dintre cei mai de seamă psihologi și sociologi ai lumii; *René Bazin* un trubadur al frumuseții artistice și literare a creștinismului, ș. a.

Printre cei cari au contribuit și contribue încă la realizarea renașterii de care vorbim, amintim pe: *Charles Péguy* care a scris unele dintre cele mai frumoase versuri din literatura franceză (Présentation de la Beauce á Notre-Dame de Chartres); *Ernest Psychari* nepotul lui Renan; *H. Bordeaux* președ. Academiei și „apărătorul familiei franceze”; *Paul Claudel* poet mistic foarte profund, asemenea lui Dante pe care-l imitează; *Emile Baumann* romancier mistic care nu putea concepe romanul decât supranatural și catolic; *Louis Mercier* poet ce și-a închinat talentul Bisericii, Familiei, Patriei și Gliei strămoșești; *Louis Le Cardonnel* suflet adânc meditativ care „este mai profund poet pentru că este preot, și mai profund preot pentru că este poet” (J. Calvet: *Le Renouveau cath.* pag. 299); *Fr. Jammes* un Virgil al creștinismului; *Colette Jver* succesoara contesei de Noailles la Academia belgiană; *R. Doumic* critic adânc; apoi: *H. Massis*, *Fr. Mauriac*, *Ageorges*, *G. Goyau*, *Gh. Le Goffic*, *R. Valery Radot*, *P. Renaudin*, *H. Ghéon*, *J. Martain*, *Păr. Gillet*, *Jaques Chevalier*, *Sertillanges*, *Peillaube*, *Calvet*,

Gilson R. Iohannet, Mgr. Baudrillart, René des Granges, J. Rivière, și alții mulți de tot.

Toate aceste nume, a căror celebritate a trecut de mult frontierele Franței, vestesc lumii că Franța a intrat într'un mare secol literar catolic. Ști-vom, oare, să profităm și noi, Români!, de el?!

I VULTUR

LA CHESTIUNEA ANTAGONISMULUI ORTODOX-UNIT

Articolul publicat de noi în nr. 2 al „*Culturii Creștine*” — răspunsul subsemnatului la ancheta d-lui Lapedatu — a provocat un răspuns de doi articoli în „*Telegraful Român*” de pr. Dr. D. Stăniloae și purtând titlul: „Condiția principală a apropierii dintre Biserica ortodoxă și cea catolică”. În acești articoli autorul recunoaște, că scrisul nostru e ținut într'un ton potolit și dovedește o judecată obiectivă. De aceea îl și găsește demn de a face câteva observațiuni în legătură cu părerile ce le-am enunțat.

Foarte mulțumiți, că totuș putem sta de vorbă, barem în scris, în o chestiune atât de delicată, am urmărit mai departe cele scrise de păr. Dr. Stăniloae în firma credință, că la „*Telegraful*” se pune aceeași obiectivitate, pe care chiar și adversarii sunt nevoiți să o constate la „*Cultura Creștină*”. Dar, din păcate, întreg scrisul păr. Stăniloae nu ne-a procurat decât desiluzii, atât din cauza unei insuficiențe la atențiunea cu care Sf. Sa avea să analizeze cele scrise de noi, cât mai ales prin *deplasarea chestiunii* dela aceea a celor două biserici românești, la aceea a catolicismului și ortodoxiei internaționale.

La teza pusă de noi: că *natura antagonismului* dintre cele două biserici românești nu e de natură dogmatică, socială sau culturală, ci *psihologică*, păr. Stăniloae înainte de toate găsește că noi nu dăm atențiune specială celor două biserici *românești*, ci avem în continu în vedere *catolicismul universal* în raport cu biserica ortodoxă în întregime, privite în decursul istoriei. De aici mari greșeli în concluzii.

Bucuros luăm asupra noastră vina de a fi privit ceva pe planul larg al perspectivelor istorice și universale. Asta cu atât mai bucuros cu cât, — în speță, ortodoxismul, nici cel universal, nici cel românesc până în timpurile mai noi (autochefalia în principate și autonomia în Ardeal), nu a fost o *creație românească*. Suntem însă nevoiți să respingem acuza, că nu am fi dat atențiune specială stărilor dela noi, cu cele două biserici românești. Noi, pe fondul istoric stabilit odată, nu ne-am ocupat de stările din Grecia, Bulgaria, Iugoslavia ori Rusia, ci cu cele dela noi. Șaguna, Sibiul, Lu-

goul, Cibul, Poiana, împrăștierea, cimitirele, principatele, etc. etc., la cari ne-am referit în expunerile noastre, nu sunt în țări străine, ci în România! Din contră, nu credem să fim omis nimic din ce trebuie avut în vedere, la judecarea chestiunii *noastre*, nu a Grecilor sau a Bulgarilor!

Celce comite greșeala imputată nouă, e chiar p. Stăniloae. Dar înainte de a vorbi de aceasta, vom răspunde la o altă observație a Sf. Sale.

Faptul că desbinarea între noi nu se menține pe *deosebiri dogmatice*, căci de atari deosebiri poporul nu e conștient, p. Stăniloae, ca și alți ortodocși, o interpretează așa că uniții, „rupți din comunitatea bisericească a fraților celorlalți, nu știu de o astfel de deosebire“. Adeca uniții ar fi în credință tot pravoslavnic, iar catolicismul de rit oriental, uniaticismul, nu ar fi decât o formă „acomodaționistă“, pentru a asigura penetrațiunea catolică în corpurile ortodoxiei.

Dacă un popă simplu, din nu știu ce sat obscur, vorbește așa, se poate trece cu vederea. Dar un profesor de teologie, menit să lumineze el și pe alții; un om care a văzut mai mult decât un biet preot dela sate, nu ne dispensează de răspunsul cuvenit.

Ei bine, o spunem și aici, cum am mai spus-o și în alte locuri: a *identifica catolicismul cu ritul latin și ortodoxia cu ritul grecesc*, vorbind de catolicismul de rit grecesc ca de nu știu ce lucru nenatural, este a face demagogie ieftină și a subaprecia pe aceia, cărora le vorbești. Credința și organizația bisericească e una, ritul e alta. În cadrele catolicismului roman sunt diferite rituri — în trecut au existat mari divergențe de rit și în Apus, — cum diferite rituri sunt și în cadrele ortodoxiei disidente. Cine crede că biserica siriacă, maronită, coptă, etc. au același rit ca Sibiul? (Cărula, în paranteză fie spus, îi dorim să fie fericit cu credința lui!)

Iar în ce privește absența unei deosebiri dogmatice la poporul românesc ortodox și unit, asta iarăși nu e în favoarea ortodoxiei neunite, ci din contră: adevărul e că, pe lângă toată desbinarea de Biserica universală, în cărțile rituale ortodoxe, în practica cultului și în conștiința poporului, a rămas credința despre prerogativele lui Petru și despre starea intermediară după moarte. Aceia dintre orientali, cari se unesc, revin deci nu la credința, ci la organizația bisericească părăsită după 1054. Acesta-i adevărul. Și atunci altcum se pune chestiunea și cu anumita „sinceritate“ pusă de p. Stăniloae.

Recunoaștem că p. Stăniloae a depus toate silințele pentru a *exclde orice apropiere între Românii ortodocși și uniți*; orice discuție asupra eliminării antagonismului. Și iată cum. Ocupându-se de răspunsul dat de mine la întrebarea: *cum s'ar putea îndătura*

antagonismul dintre cele două biserici? îl găsește nesatisfăcător. Și dă Sf. Sa unul, „singurul eficace”. E următorul: uniții să se întoarcă acasă, în sinul bisericii ortodoxe! Atunci va fi pace între ortodoxie și catolicism, (înțelege: cel universal!) Ce și vrea catolicismul universal cu acești uniți? Tot conflictul dintre ortodoxie și catolicism, toată ura grecească împotriva Romei, e din cauza amestecului acesteia, prin propaganda proselitistă, în viața religioasă a ortodoxiei. Stâmpere-și catolicismul patima misionară în ținuturile necreștine! Dar la ortodocși să le dea pace. Căci la ce a și ajuns proselitismul catolic între ortodocși? „A dat fiasco pe toată linia”. Așa afirmă Sf. Sa. Apoi adaugă:

„Ce-i este mai scump acum: să rămână în brațe cu puținele firimituri uniate — nici ortodoxe, nici catolice — amintitoare ale unei acțiuni prozelitiste de manieră medievală, dar într-o tensiune netrecătoare cu biserica ortodoxă în întregime? Nu e mai onorabil și mai deschizător de perspective frumoase, să abandoneze aceste nelămurite coji din marile corp ortodox, pentru a deschide calea apropierii de el? Catolicismul trebuie să înlăture mărul de ceartă, care nu e altul — am vrea să se convingă odată de adevărul acesta orice catolic — decât *uniația*... Iar voi, fraților uniți... etc.

Înainte de toate am dori să știm, dacă vrednicii noștri mireni, ortodocși și uniți de o potrivă, pe cari îi doare lupta nefastă dintre cele 2 biserici românești și ar dori încetarea ei, făcând spre acest scop chiar anchete între aceia pe cari îi cred oameni cu oarecare judecată, dacă, zicem, pe acești buni Români îi mulțumește soluția dată de „Telegraful Român”? Este soluția Turcului, care a zis că pentru a elimina chestiunea armenească, trebuie să elimineți Armenii. Lucru pe care l-au și făcut într'un mod de care și Turcii se vor rușina până va exista neam turcesc. — Dar să răspundem în fond la teza păr. Stăniloae:

Este greșit a spune că ura Grecilor (pe care o recunoaște și Sf. Sa) are ca izvor *inmixtiunile Romei* în treburile bisericii ortodoxe. Acestea au survenit ulterior, pe vremea cruciatelor și au avut la bază — pe lângă superioritatea poziției, ce o avea Apusul la acțiunea creștină de atunci — și amărăclunea produsă de desbinarea grecească din motive cu totul străine de Roma. Luați „*Dicționarul Aghiografic*” al fostului episcop de Argeș *Dr. Gherasim Timuș*, la viața Sfântului Ignatie patriarhul Constantinoplei, și veți găsi mot a mot:

„După mai multe încercări ale lui *Foție* de a câștiga în favoarea sa pe papa, văzând că nu reușește, caută a se răsbuna. Făcu și pe împăratul să-l urască și cu permisiunea lui, adună un sinod la Constantinople în anul 866 și rosti o sentință de depunere și excomunicare în contra Papei. Acesta fu începutul schismei între cele două biserici...” (O. c. p. 385). — Limpede, nu-i așa?

Pusă la punct această chestiune, vom răspunde și la cealaltă: aceea a *proselitismului catolic* între ortodocși, cu mijloace medievale, în fostul imperiu austriac și în Polonia.

Intrucât ne privește pe noi, Românii uniți, o spunem cu inimă liniștită, că poporul din Ardeal s'a unit la 1700. pentru a scăpa de primejdia calvină și a obține drepturile politice. În Banat s'a unit pentru a scăpa de ierarhia sârbească. Austriecii, ce-i drept, au văzut bucuroși unirea, cum văd miniștrii noștri de azi ortodoxia. Fondurile religioase, pe cari austriecii nu le-au confiscat pentru stat, ci le-au respectat și față de ortodocși, încă erau garanție, că acțiunea religioasă nu reclama amestecul statului. (Radical s'a procedat doar numai la tulburările provocate de agenții Sârbilor și Moscovei). Dar unirea s'a făcut din inițiativa noastră, cum și azi, în România mare și ortodoxă, din atâtea și atâtea comune pleacă oamenii la episcopia unită și fac treceri, cu toate dificultățile ce le întâmpină! Bucuros servim cu exemple concrete, cărora nu li-se vor putea opune cele câteva cazuri de treceri dela uniți la ortodocși, fiindcă acestea din urmă au la bază și o acțiune venită din afară, pe când ale noastre ba!

În sfârșit, răspuns la apel:

Noi uniții — cred că toți se gândesc la fel — bucuros ne „întoarcem“, adică trecem în actuala biserică ortodoxă română, abandonăm Blajul, Oradea, Lugojul etc. și ne încadrăm în organizația ortodoxă română, *cu o condiție*: cu toții, mână 'n mână, să ne *reîntoarcem* la adevărata noastră lege strămoșească, care (cum o recunosc înșiși istoricii ortodocși) e legea catolică, și la *supremația noastră bisericească dinainte de Foște*, la Roma, de unde ne-a rupt o fatalitate!

N. BRÎNZEU

CRONICI — INSEMĂRI

Filosofia vieții

Mens agitat molem. Spiritul stăpânește materia. Ori în bine, ori în rău. Și ca să se poată ajunge la triumful binelui, un mănunchiu din elita mirenilor catolici nordamericani s'a constituit într'o asociație numită „*Catholic Thought Association*” și a pornit o mișcare vigoasă cu obiectivul bine definit: filosofia școlastică trebuie să devină normativ practic pentru o filosofie a vieții. Revista săptămânală „*The Commonweal*”, care se ocupă cu această orientare bine gândită, precizează că membrii numitei asociații au plecat la drum mănâți de sentimentul datoriei de a răspândi și de a face din spiritul Bisericii catolice, turnat în tiparele filosofiei școlastice, o forță creatoare pe tărâmul vieții sociale moderne. Răzimați pe adevărul adagiului de începătură a rândurilor de față, dâșii susțin că filosofia departe de a fi o cantitate neglijabilă, e izvorul tuturor rătăcirilor de azi. Și tocmai de aceea și-au propus drept scop să formeze grupe de mireni temeinic instruiți și adânc pătrunși de principiile filosofiei catolice școlastice, cari să imprime cu încetul alt timbru curentelor de gândire ale zilei și în felul acesta să creeze temeliele unei noi culturi creștine.

Pentru a-și putea realiza cât mai integral programul, asociația și-a asigurat împreună-lucrarea fiilor sf. Toma de Aquino, concursul Părinților Dominicani. Cu ajutorul acestora vor forma în centrele mai însemnate grupe locale cari se vor îngriji de cursuri și conferințe asupra filosofiei școlastice și asupra aplicării ei la timpurile noastre. În cercurile mai înaintate va fi reinviată

și metoda medievală a disputelor științifice. Se înțelege că baza tuturor acestor preocupări va forma-o studiul operelor sf. Toma de Aquino.

În cadrele acestei asociații ideea universității medievale va îmbrăca încă o formă, pentru noi, nouă: *dascălii ambulauți*, cari vor colinda dela oraș la oraș, conferențiind la școalele superioare și la universități și discutând problemele principale ale filosofiei vieții creștine. Cele dintâi atari prelegeri s'au ținut iarna trecută la New-York, unde a vorbit P. H. I. Smith despre »Sf. Toma și lumea modernă«. Tot acolo a început P. Walter Farrell un ciclu de conferințe, de trei ani, despre »Summa Theologica« a Doctorului Angelic. Cursuri similare se mai țin și în Chicago, New-Haven și Milvaukée, prețutindenea fiind din cale afară călduros primite. — Filosofia neoșcolastică înregistrează și în Statele-Unite succese de cari conștiința creștină nu poate decât să se bucure și să fie mândră. (n).

Moartea ep. de Argeș

În vârstă de 72 ani, și după 12 ani de arhiepiscopie, a trecut la cele veșnice episcopul *Vasile Duma*, cu numele de călugărie *Nichita*, al Argeșului. Răposatul a fost bine cunoscut și apreciat în tot Ardealul. Era de aici, din Săcalul de pădure; și-a făcut studiile în Năsăud și Sibiu, a fost dascăl în satul său natal, apoi paroh și protopop la Reghin. O viață de om a închinat el, pe plăfurile noastre, neamului și bisericii sale. Totuși când, la 1923, a fost ales episcop de Argeș, n-a stat pe gânduri. În ciuda celor 60 de ani și a atâtor legături cari îl țineau aici, a mers la locul datoriei.

Pe care a și implinit-o cu vrednicie. S'a remarcat mai ales ca un gospodar și administrator excelent. Case și instituțiuni înfloritoare, și întreg de biserică noui ori renovate, mănăstiri refăcute materialcește și moralcește rămân să laude priceperea și hărnicia lui. Și în toată vremea firea lui blândă a găsit mijlocul unei colaborări armonioase cu sfinții și preoții săi. — În veci amintirea lui! (a).

Cenușarii în treabă

Dacă în Apus se află crematorii, cum era să nu ținem și noi pas cu »civilizația« barem într'asta? Nici că se putea închîpui așa ceva. Și iac'asa ne-am trezit că 92 de cetățeni, îngrijați de prestigiul nostru cultural, s'au constituit în societate pe acții și în 1925, Capitala României și-a avut și ea crematoriul său. Care, după cum aflăm din *Zorile* (7. IV. 36), n'a fost ridicat numai de fudulie goală. Ci ca să aibă mereu »la moară«. Și se vede că planul n'a dat greș; sinistrul mecanism din clădirea de pe Șerban Vodă, după opt ani de funcțiune, a înregistrat nu mai puțin de 3277 incenușări de cadavre, dintre cari unele aparținând unor fețe simandicoase și cu trecere în lumea obrazelor subțiri. Și, drept culme a ironiei, slujba bisericască se spune că-i oficiată de preoți ortodocși în frunte cu un arhimandrit fără biserică.

Apărarea acestei proceduri? O vorbă a păr. Popescu-Mălăești, decanul facultății teologice ortodoxe din București: »Arderea nu este nicăiri, nici în vechiul nici în noul testament, anume oprită sau îngăduită. Și nici nu contrazice, cum au zis unii, dogma despre învierea morților. Puterea ființei divine în care noi credem, este aceeași și față de țărână ca și față de cenușe«. În care vorbă nu-i nimic nou și deosebit. Catolicii admit și ei că: »Incinerarea, considerată în sine, nu vatămă nici o poruncă dumnezească. Tocmai de aceea nu se poate zice absolut rea«. Dar adaugă: »Însă motivele scoase din economică, estetică și igiena obștească

nu ridică greutatea însemnătății simbolice dogmatico-morală a înmormântării și de aceea nici nu pot îndupleca Biserica să se abată dela tradiția sa venerabilă«. (Der Grosse Herder. t. VII. col. 839).

Noul *Codex Juris Canonici* e foarte categoric. *Can. 1203, § 1*: Trupurile credincioșilor sunt a se îngropa, incenușarea lor fiind neingăduită. — *§ 2*: Oricum ar lăsa cineva să-i fie incenușat trupul, acest lăsamânt nu-i iertat să fie împlinit; și de va fi fost prins în contract, testament sau în orice alt act, să fie socotit ca neavenit. — *Can. 1240 § 5* isbește cu pedeapsa neingropării bisericesti pe cei ce ar fi dispus ca trupurile lor să fie incinerate. Ba merge și mai departe și prin *Can. 2339* pune în vedere pedeapsa excomunicării latae sententiae nemini rezervata tuturor celor ce ar pretinde ori ar forța cumva lucrurile ca cei vinovați de călcarea *can. 1240* să fie îngropați bisericeste. Asemenea și pe cei ce ar înmormânta bisericeste atari transgresori îi pune sub interdict de a mai intra în biserică la slujbă până ce vor avea deslegare dela chiriarhul în drept.

Biserica Romei e și în acest punct păzitoare neadormită și neînduplecată a predaniei sfinte. Ș'apoi cunoaște și oamenii cu cari are deaface și dedesupturile verbelor ticluite frumoș, pentru a înșela pe naivi. De aceea e intransigentă. — Și cum s'ar și putea să fie altfel? (n).

Onisiforisme

La paginile XXXVI și XXXVII ale operei sale: »*Nulitatea concordatului*« Onisiforul nostru scrie textual: »Pentru ilustrarea deplină a împrejurărilor în care s'a plămădit Concordatul, redăm și următoarea notă scrisă cu creionul pe dosarul de mai sus, — e vorba de dosarul Concordatului! — depus de V. Goldiș în arhiva Ministerului de Culte — de către succesorul acestuia, actualul ministru al Cultelor, d. Al. Lapedatu: »Textul original a Concordatului a fost predat de dl General Averescu în

prezența dlui Goldiș, M. Sale Regelui. D. Goldiș arată că, înainte de tratativele finale, dsa a făcut declarațiunea prin care Guvernul român își rezerva și-și aprecierea momentului în care urmează a se publica și ratifica Concordatul. Declarația a fost luată la cunoștință prin o notă oficială, de Mr. Gasparri. Referatul dlui Pennescu în această chestiune și despre decursul tratativelor trebuie să se afle la ministerul de externe.

Pe chestiunea averilor bisericesti Vaticanul a declarat că acceptă punctul de vedere al Guvernului, ca autorizarea să se dea prin lege.

Am subliniat ultimele cuvinte — comentează d. Onisifor — scrise de actualul ministru de Culte, pentru a-i reaminti, atât dsale cât și dlui M. Titulescu că, cu toată declarația Vaticanului că acceptă ca chestiunea averilor bisericesti să fie rezolvită, conform punctului de vedere al guvernului, printr'o lege a țării — un coleg de-al Dlor, d. Valer Pop din fruntea ministerului de justiție, s'a crezut în drept să rezolve această chestiune printr'un Acord cu Vaticanul, — acord prin care o mare masă de bunuri de natură publică, a fost dată Ungurilor iredentiști din Transilvania și pe care Acord și ilegal și antipatriotic, Guvernul actual încearcă de aproape doi ani de zile să-l mușamalizeze, împiedicând în acelaș timp Înalta Curte de Casație de a se pronunța asupra lipsei lui de legalitate și valabilitate. Acelaș membru al guvernului sprijinește acțiunea frauduloasă a Ordinului călugăresc minorit ardelean, care este în serviciul Budapestei, acțiune prin care vrea să scape de sancțiunile legii printr'un nou acord, care amenință să compromită în modul cel mai grav atât administrația superioară de stat cât și justiția țării.

Am reprodus întreg capitolul 9 din broșura citată a d. Onisifor, profesor universitar, membru corespondent al Academiei române etc. etc. Ce comentarii grave, ce îngrijorare patriotică în

jurul celor doue rânduri subliniate! Și ce vorbe mari: administrație superioară de stat, Înaltă Curte de Casație, anti-patriotice, Justiția țării, iredentism, masă de bunuri etc. etc. Și toate aceste pentru *un simplu falș*. Da; da iubite cititor, care nu ești nici pedagog, nici profesor universitar, nici membru corespondent al Academiei române, nici etc. etc. ca d. Onisifor, citatul e falș. În locul cuvântului „*averilor*“ d. Lapedatu a scris „*ordinelor*“, deci: *Pe chestiunea ordinelor bisericesti Vaticanul a declarat că acceptă punctul de vedere al Guvernului ca autorizarea să se dea prin lege*. Adică ordinelor călugărești existente în țară li se dă autorizarea de-a deschide case noi, iar ordinelor străine li se dă autorizarea de-a se așeza în țară *prin lege*. De asta e vorba! A da autorizare prin lege *pe chestiunea averilor bisericesti*“ cum reproduce onisiforind d. Ghibu este un non sens. Ce autorizare s'ar putea da prin lege pe *chestiunea averilor bisericesti*, fiindcă Concordatul nu vorbește de nici un fel de autorizare *pe aceasta chestiune*?

D. Ghibu a reprodus falș un singur cuvânt, și pe falșul acesta brodează întreaga declamație patriotică reprodusă și întregă seria de amabilități la adresa d. Valeriu Pop, autorul *Acordului* cu Roma. Și d. Onisifor se miră că nu-l mai ia lumea în serios! (p).

Note la un congres

În fiecare an se dovedește același lucru: congresele studenților, așa cum se țin, n'au nici un rost. Nu duc nici un pas înainte cauza universitarilor, sub nici un raport. Ele nici nu se prea ocupă de problemele „profesionale“, ci „pun țara la cale“. Așa cum o pot, firește. Totuși, ele se țin. De ce? Numai ministerul de interne știe. — E sigur că nu ne va trada nouă secretul. Nici nu întrebăm prea stăruitor. Luăm faptul de bun făcut și vom căuta să scoatem din el învățămintele ce se impun. Sunt multe și bogate.

Mai întâi o notă bună pentru studenți. La Târgu Mureș au fost peste 2000. Totuși a stăpânit cea mai perfectă ordine și disciplină pe toată linia. Progres laudabil față de trecut. Altă notă și mai bună, de fond: hotărît și aproape strident, tinerimea universitară se declară creștină. În ce măsură și este aievea, poate fi discutat. Are însă fără îndoială voința de a fi. Și asta e foarte mult și foarte îmbucurător.

Să întoarcem însă foaia. Drumul pe care merge studențimea spre realizarea idealului național și creștin în viața țării este fără discuție greșit. Bune intențiuni, entuziasm și spirit de jertfă, dinamism generos și patriotic, cât vreți și cât se poate de laudabil. Dar nu e creștin. Este contrar poruncilor fundamentale ale creștinismului. Oricât tineretea explică și scuză multe, glas ridicat și îndrăsnell supărătoare, totuși nu se admite o totală răsturnare a lucrurilor și a valorilor. Oricând și în toate împrejurările, copiii trebuie să-și cinstescă părinții, nu să-i judece. Pe toți îi obligă iubirea și dreptatea. Pe toți cinstirea legilor. Toți trebuie să-și împlinească întâi datoriile propriului stat de viață și să nu-și ia roluri pe care nu le au. Dar mai ales și mai pe sus de toate evanghelia oprește violența. A decreta sentințe de moarte și a face jurăminte, chemând pe Dumnezeu însuși de mărturie la hotărîrea de-a executa crime abominabile, este o oroare de care un creștin se cutremură în tot adâncul ființei sale. Nu, asta nu e creștinism. O teribilă și tristă deviare. — Dacă vreau cinstit să-l slujească pe Dumnezeu și țara, dacă creștinismul nu este pentru ei vorbă goală, studenții trebuie neapărat să-și dea seama de rătăcirea fatală în care sunt și să se îmbrace cu adevărat în Hristos, întru carele s'au botezat. Să nu ia numele lui Dumnezeu în deșert și să nu facă din numele Domnului o simplă parolă sunătoare în vuetul bătăliilor politice.

S'ar mai putea face, în legătură, și alte constatări. Nu despre studenți, ci despre autoritatea Statului. Ceeace s'a

petrecut până la Târgu-Mureș, și acolo, la congres, a pus țara în fața unei întrebări chinuitoare: mai există autorități și ordine de drept în România, ori nu? Căci toate s'au desfășurat cu totala lor ignorare și sfidare. În felul acesta însă mergem vădit spre anarhie. — E timpul suprem să ne oprim. Să începem a ști că avem legi și ordine de stat constituită. S'o respectăm. Și să se facă respectată! (a)

Papa și mișcarea împotriva tuberculozei

Spre sfârșitul lunii trecute, Sf. Părinte a primit în audiență conducătorii Federației Italiene pentru lupta împotriva tuberculozei, precum și directorii și președinții consorțiilor antituberculoze din toate provinciile Italiei. La cuvântul omagial ce i-a fost adresat, Vicarul Domnului, în răspunsul părintesc ce a dat, a ținut să le aducă aminte celor ce se ostenesc întru stărpirea plăgii sociale, carea e tuberculoza, vorba Mântuitorului: »Ceeace faceți unuia din aceștia mai mici mie mi-ați făcut«. Asta cu atât mai vârtos că activitatea Federației anul acesta se va desfășura mai ales în rândurile muncitorilor gliei.

Pornind din aceste considerațiuni, Părintele Obștesc, cum scrie *Osservatore Romano* (31. III. 36), a continuat: »Acest cuvânt al Răscumprătorului ne vine într'un moment indicat în chip deosebit, dat fiind că clasele rurale, cari anul acesta sunt obiectul unor griji speciale, sunt copiii, sunt muncitorii gliei; muncitori cari au pământ, și cari adesea n'au un petec de pământ! Papa îi cunoaște: I-s'a întâmpnat adesea în cursul lungii Sale vieți să vadă reprezentanții, marii reprezentanți ai acestor umili muncitori ai gliei... Aceștia sunt într'adevăr mici și mari: mari deja prin numărul lor, mici prin condiția lor umilă; mici și mari prin acea obișnuință a lor cu răbdarea, truda, trezvia; prin acel fel al lor de a se mulțumi cu puțin și care e singura lor bogăție: mare și onorifică bogăție!«

În aceeaș serie de idei a mai adaus că, ținând locul Domnului pe pământ, se simte dator să urmeze pilda Stăpânului și ca unul care încă e Părinte al tuturor celor ce vor beneficia în urma acțiunii Federației, să socoată că cecece s'a făcut acestor mai mici, Lui I-s'a făcut, și să mulțumească din inimă tuturor celor vor lua parte la campania anti-tuberculoasă. Pentrucă-i o năpastă mare boala uscată. »E un vrăjmaș cumplit care, în tăcere dar fără oprire în loc, și acoperit de cea mai înșelătoare dintre capcane, pricinuește o pustiire continuă; cea mai vastă dintre pustii, cum vastă e și rețeaua de capcane ce-l întovărășesc și-l apără«. Și ca dovadă de suverana înțelegere ce are pentru strădaniile Federației, Supremul Pontifice s'a declarat a-i fi într'ajutor cu tot sufletul Său părintesc. Ca Moise și Aaron poporului lor. Au fost de-o copleșitoare emoție momentele când Capul Creștinătății a dat asigurarea solemnă: »Când poporul evresc — cum mărturisesc Sfiatele Scripturi, cea mai veche și mai venerabilă istorie a omenirii, -- era în încheștarea luptei, Moise și Aaron se rugau pe munte. La fel și Papa, în vreme ce conducătorii campaniei împotriva tuberculozei și toți cei ce cu ei împreună lucrând, împreună cu ei așteaptă ca marea lor operă să aducă roade, și câtă vreme vor munci și vor purta acest războiu atât de binevenit, atâta vreme și Papa, pentru a face ce-i e dat să facă, — și cu El împreună întreg episcopatul și toată preoțimea; toți Frații Săi părtași sublimiei misiuni a rugăciunii, și care în primul rând e misiunea Sa, a Papii; — da: și Papa se va ruga pentru acei muncitori și luptători, și pentruca osteneala lor să fie încununată de izbândă și cele mai bogate binecuvântări ale lui Dumnezeu să fie cu ele«.

De despărțire Sf. Părinte a împărtășit binecuvântarea apostolică nu numai celor prezenți și colaboratorilor acestora, ci tuturor celor atinși de boala ce necesită mâna de ajutor a Federației Anti-tuberculoase. Papa nu-și desminte numele. E adevărat Părinte iubitor al tuturor. Îndeoșbi al suferinzilor. (n.)

„Bani de conștiință“

Englezul e lent în judecată, dar are o conștiință morală dintre cele mai puritane și mai simțitoare. Îndeoșbi două realități corelative: dreptatea și nedreptatea, îl preocupă mereu și intens. Fie că va fi vorba de fapte săvârșite față de singuratici, fie că vor fi în cauză persoane juridice.

Trimisul *Curentul*-ui la Londra, d. *Romulus Dianu*, dă în numărul din 26 Martie c. al numitului ziar o seamă de informații ce arată, sub raportul de mai sus, într'o lumină foarte simpatcă sufletul englez. Relatează adecă cumcă *The Times*, puternicul cotidian londonez, aduce în fiecare zi câte un anunț de-al ministerului de finanțe, conceput în termeni ca aceștia: *Bani de conștiință*. S'au primit următoarele sume: 100 Livre; 7 Livre; 38 Livre; 1200 Livre, bani de conștiință. — Ministerul de Finanțe mulțumește«.

Și-acum tâlcul banilor de conștiință: sunt sume trimise sub cel mai desăvârșit anonim de cetățeni englezi cari cred — cum scrie d. R. Dianu — c'au comis o nedreptate față de fisc. Cecece s'a putut întâmpla fie așa că au fost impuși mai puțin decât s'ar fi convenit, fie că au câștigat banii din chestie în vreo afacere în care cel mai sărac a fost păgubit. — Să ne mai întrebăm cum stăm cu conștiința »fiscală« a Românilui? De prisos. (n.)

Jocurile de noroc și morala

Problema la noi e actuală mai ales în urma noiei legi care a închis tripourile ce deveniseră o plagă socială. Moralității s'au ocupat însă de ea în toată vremea, pentrucă e o boală veche, de când lumea. Unii au privit-o și au tratat-o din cale afară aspru. Alții au căutat să-i deie oarecare interpretare mai îngăduitoare. Nici un moralist n'a aprobat însă jocurile de hazard fără restricții.

La nemții catolici a abordat de curând această temă și *Dr. C. Kaufmann* în revista sa »*Der Fels*« din Frankfurt

am Main. Fără să fie rigorist, are păreri interesante în cauză. Face să le cunoaștem. Se reduc la cele ce urmează:

De esența jocurilor de hazard țin două momente: 1. Se câștigă ori se pierd bani, fără ceva prestație reciprocă de muncă sau de marfă. Totul depinde de »noroc«. 2. Impulsul vine nu dela judecata minții, ci dela ispita de a câștiga repede și fără osteneală. — In sine, după Dr. Kaufmann, aceste două momente n'au nimic imoral. De aceea, pentru distracție, și în cadre reduse și strict trasate, jocurile de noroc pot fi admise.

Ceeace nu mai e cazul — observă același scriitor — odată ce se iese din marginile distracției, ca să se ajungă la pierderi bănești considerabile. Ori chiar excesive și ruinătoare. Tripourile publice însă prezintă o primejdie permanentă pentru devieri păcătoase. De aceea din punct de vedere moral nu pot fi aprobate. Și nici jocurile de noroc cu mize mari, cum fac nu numai oameni putrezi de bogați, ci și elemente mai sărăcuțe și chiar și tineri fără nici un venit personal. (n.)

Catolicismul și extremele

Filosoful cehoslovac *Rud. I. Maly* a scos, nu de mult, la Praga (ed. A. Neubert) o lucrare ce a stârnit senzație în lumea cugetătorilor: *Kriz nad Evropou, revoluce dvacateho století* = Crucea pe orizontul european, revoluția veacului douăzeci. Problemele cari îl preocupă pe autor sunt următoarele: democrația, dictatura, catolicismul și Biserica Romei. Soluțiile la cari ajunge d. Maly sunt dintre acelea cari merită să fie relevate, reținute și meditate.

Lăsând la o parte vederile politice ale autorului (actualmente consilier de legație pe lângă ministerul afacerilor străine din Praga), trebuie remarcată convingerea sa neclătită că numai în Biserica Romei și cu sistemul ei de credință se poate realiza o conviețuire echilibrată a oamenilor. Asta dat fiind faptul că numai în catolicism se găsesc manifestările cele mai ideale de *demo-*

crăție calitativă ce-și are expresia în »conviețuirea justă și armonioasă a diferitelor clase sociale și rase«, și care presupune în chip necesar o disciplină religioasă. Iar aceasta, la rândul său, nu poate fi decât cea catolică.

Cugetătorul Maly timbrează de absurdă teza democrată cu egalitatea naturală, odată ce-i vorba de viața materială. Principiul egalității e posibil numai în creștinism, ca valoare spirituală. Întru cât adevă *toți* oamenii sunt *egali* înaintea lui Dumnezeu, în fața Căruia *fiecare*, de-ar fi Papă, Rege, cerșitor, preot ori laic, trebuie să țină legea dumnezească și astfel să merite cu vremea cinstea altarelor. Catolicismul a știut în toată vremea să realizeze democrația calitativă. Dovadă distribuția treptelor ierarhice pe bază de merite individuale, indiferent de clasa de proveniență a celui ce le urcă. Și chiar și activitatea caritativă a catolicilor, tocmai din punctul de vedere al democrației calitative, e superioară celei a socialiștilor de azi. Inuși cuvântul »catolicitate« exprimă universalitatea, și deci înfăptuirea reală a aceluși spirit. Pe când protestantismul e precursorul și creatorul *democrației mecanice*, sub povara căreia stă să se înăbușe democrația zilelor noastre.

Acuzei, că Biserica Romei face totdeauna politica regimului dela putere, d. Maly îi răspunde că acest lucru nu face decât să scoată și mai bine la iveală grandoarea Bisericii. Vădește doar' suplețea și capacitatea sa de a cădea de acord cu oricine nu se împotrivesc operei sale spre mai binele obștesc, și prin urmare e semn evident al superiorității și al integrității caracterului ei »catolic« universal. Biserica Romei nu s'a identificat niciodată cu nici un fel de regim politic ori social. Și nici n'a putut și nu poate face așa ceva din simplul motiv că ea este veșnică și universală, pe când formele politice și sociale sunt trecătoare, și de coloraturi mai mult ori mai puțin locale. Și apoi, după cum observase și Sf. Toma de Aquino, orice regim lumesc avându-și părțile sale de lumină

și de umbre, Biserica n'are de ce să se intereseze atâta de forma exterioară, cât mai mult de conținut; de calitatea spirituală a indivizilor. — Și bine ar face intelectualii să învețe din această procedură înțeleaptă să nu se supună servil tendințelor politice de partid, ci să le purifice și să le amelioreze. Așa-i sfătuieste filosoful cehoslovac. Și credem și noi că bun și întemeiat sfat e acesta. (n).

Episcop auxiliar la Alba-Iulia

Sfântul Scaun a aflat de bine să dea un ajutor venerabilului episcop de Alba-Iulia, G. C. Majláth, care este trecut în vârstă și greu suferind. A numit, deci, de episcop auxiliar „cum iure succesionis” pe Mgr. *Adolf Vorbuchner*, actualul paroh al Sibiului. Preot model, cu studii făcute la celebra universitate din Freiburgul Elveției, cult și blând la fire, abatele din Sibiu e prețuit și respectat de toată lumea. Nu numai de credincioșii săi, ci și de cei de altă lege. În socot de al lor maghiarii, ca pe unul care a crescut la liceul din Alba-Iulia; germanii, fiindcă e de acest neam. Trăiesc în perfectă armonie cu el și Românii, cu cari se înțelege într'o bună românească și cari nu i-au putut reproșa nici, odată acte nepatriotice. — Deci din toate punctele de vedere, numirea poate fi socotită cât se poate de meritată.

O seamă de gazetari însă, nemulțumiți, probabil, de împrejurarea că numirea s'a făcut fără vâlvă și fără consultarea lor, s-au și repezit cu atacurile și cu bănuielile. Așa fel însă, că s'au înghițit unii pe alții. „Adevărul” pretinde că numirea a provocat fierbere și nemulțumire enormă între maghiarii din Ardeal, cari doresc să aibă în frunte un maghiar sadea; pe când „Universul” știe tocmai contrarul, că adevăcă trebuie să se revolte românismul, fiindcă a fost numit un »fiu sufletesc» al ep-lui șovinist Majláth, și încă la intervenția Budapestei.

In acestea condițiuni nu i-a fost greu

dlui E. Gyárfás să restabilească adevărul (în »Erdélyi Lapok» din 26. 4. 36). Numirea, adevăc, s'a făcut cu păstrarea severă a prevederilor concordatate și fără să fi intervenit în cauză nici un alt factor decât »singur nunțul apostolic din București, dupăce a luat contactul obligator exclusiv cu factori interni». Numirea a fost primită cu bucurie de către toți credincioșii eparchiei cari și altfel »sunt mult mai căliți în credința lor față de Sfântul Scaun și mai convingși de bunăvoința părințască a Sfântului Părinte, decât să fie capabili de vreo reacțiune față de pozițiile Lui, chiar și dacă alegerea ar fi căzut pe o persoană străină, sau chiar antipatică lor, bine știind că Sfântul Scaun numai din motive serioase ar fi putul lua atari măsuri dureroase și silite». De astă dată însă cazul e tocmai contrarul. Spre mulțumirea tuturor! (a).

Nemesis

Inchinăm aci câteva rânduri lui *Plutarh E. Calles*. Nume care trezește și acum fiori reci. Sunt apropiate și vii încă în amintire zilele de groază când Calles era stăpânul atotputernic al nefericitului Mexico. Un adevărat Anticrist, care a rivalizat în sălbătăcie și în cruzime cu Nero.

Astăzi? In republica mexicană nu este nume mai urgisit, mai hulit decât al fostului persecutor îndrăcit al credinței catolice. Se poartă pe străzile orașelor măgari purtând masca lui, în hohotele de răs ale populației. El însă nu mai vede aceste manifestații tardive decât in revistele ilustrate din Statele - Unite. Fiindcă Pl. E. Calles, fostul dictator cu mâinile înroșite de sânge nevinovat, incendiatorul de biserică și crâncenul prigonitor de creștini, a fost simplaminte prins și, sub baionete, împins peste granița țării pe care atotputernicia lui diabolică o transformase în iad. Și cum încă! Nu pentru simple motive politice. Ci ca un făcător de rele ordinar. Trebuia expulsat încă anul trecut, când un decret revoluționar prevedea această

pedeapsă pentru toți latifundarii, în șirul cărora fostul jăfuitor al Bisericii avusese grijă să se înscrie. A fost iertat atunci. S'a înfămplat însă nu de mult un groaznic atentat de cale ferată aproape de Orizaba, în statul Vera-Cruz. Au murit atunci moarte cumplită 70 de cetățeni, între care 10 personalități politice de marcă. Nu „clericalii“, nu „Acțiunea Catolică“ a pus dinamită pentru a prăvăli în prăpastie trenul încărcat cu revoluționari sadea, cu ucigători de preoți și incendiatori de biserici. Nu. Ci ancheta oficială s-a terminat cu expulsarea lui Calles și a principalilor lui aghiotanți din timpul de „glorie“: L. Morones (autorul moral al asasinatelor cari au răpus pe Obregon și tovarășii lui), L. Leon și M. Ortega. Toți potențați, toți sanghinari, toți asasini. Nu și-au părăsit nici acum, când trebuiau dați uitării, pornirile vechi. Și-au trimis la moarte pe proprii tovarăși revoluționari. Actualul președinte, Cardenas, a trebuit să-i scoată din țară, ca pe niște criminali de rând.

Nemesis! Așa vor exclama toți necredincioșii, toți ateii. Și dreaptă răsplată. Creștinii însă știu altfel: mâna lui Dumnezeu! Sunt în evanghelii promisiuni cari isbesc uneori ca fulgerul, luminând cărările istoriei umane! (a).

Tineret eroic

Așa a numit patriarhul Lisabonei tineretul portughez cu prilejul inaugurării din luna trecută a splendidului palat al asociației *Iuventude Escolare Catolica* din capitala Portugaliei.

Și cu tot dreptul. Nobilele odrasle ale națiunii surori, după cum apare din cuvântul patriarhului, au un gând care le întrece pe toate celelalte: să vadă înstăpănită în viața socială a patriei lor împărăția lui Hristos. În slujba acestui ideal își pun toate tinerele lor forțe organizate în Acțiunea catolică. Drept dovadă de ce-s în stare tinereștile puteri active întru ajutorarea preoților în satisfacerea poruncii pascale, se pomenește cu laudă și sfântă bucurie

pilda tineretului muncitoresc din Oporto, care prin stăruințele sale apostolice a isbutit să aducă într'un grup șase sute de muncitoare la Masa Domnului, după ce îndrumase mulțime de alte suflete, dar în cete mai mici, pe aceeași cale.

Entuziasmul acesta stănt de a-și stringe rândurile sub steagul Domnului, după cum scrie *Osservatore Romano* (26. III. 36), călăuzește pașii nu numai ai studențimii și ai tineretului muncitoresc din orașe, ci și a celor dela sate. Până și în cele mai uitate cătune, — *aldeias* — tinerii muncitori ai țarinelor se organizează și ei în secții pline de viață ale puternicei mișcări acționiste, pretutindenea lucrând în cea mai strinsă legătură cu îndrumătorii bisericești. (n).

Infrățire prin credință

Personalități de marcă dintre catolicii, protestanții și israeliții nordamericani au aranjat luna trecută o „Zi a Infrățirii“ la care a participat și președ. Roosevelt cu două mesagii difusate pe cale radiofonică în tot cuprinsul Statelor-Unite. Problemele atinse de bărbatul de stat și omul de grele răspunderi, care e președ. Roosevelt, sunt dintre acelea cari frământă omenimea și în alte părți ale globului. Fără a fi prinse însă în chipul fericit cum o face președintele Americii de Nord. Reținem după *N. C. W. News Service*, câteva pasagii din luminoasele cuvinte de orientare pornite din Hyde Park-ul New Yorkului:

»Conferința națională a Israelitilor și a Creștinilor a destinat o zi în care să ne putem întâlni nu ca Protestanți ori Catolici sau Israeliti, ci ca Americani credincioși; o zi în care să ne putem dedica nu chestiilor ce despărțesc, ci celor ce unesc... Nu acesta e timpul profitării de neînțelegeri religioase, ori cât de bine ar fi intenționate. Ci mai de grabă e timpul de a profita de o bună înțelegere religioasă. Pentrucă noi toți cari suntem credincioși nu ne putem fi străini unii altora.

Condițiile de azi ale lumii sunt un îndemn să fim uniți. Și apoi, după a mea părere, adevăratul miez al chestiunii nu consistă într'atăta în diferența dintre deosebitele credințe, cât mai vârtos între credință și necredință. Nu credința mea, ori credința voastră particulară e pusă în cauză, ci toate credințele. Pe întinse părți de pământ Religia e pusă față în față cu lipsa ori cărei religii; crezurile noastre sunt amenințate. Și din pricina acestei amenințări eu și voi trebuie să ne întindem și să ne strângem reciproc mâinile peste liniile demarcaționale ale convingerilor noastre și să facem cauză comună...<

>[...] Pentru țara noastră nu se poate aștepta un mai mare eveniment ca reînvierea spiritului religios; o reînviere care să străbată toate căminurile națiunii, să înalțe inimile tuturor bărbaților și femeilor de orice crez, într'o reafirmare a credinței lor în Dumnezeu, și a încrederii lor în voința Lui privitor la ei și la lumea lor. Mă îndoesc că ar fi vre-o problemă socială, politică ori economică, care să nu poată fi soluționată în focul unei atari renașteri spirituale. Și nu cunosc o altă cale mai bună pentru a aprinde acest foc ca aceasta pe care o arată ca posibilă actualul prilej. Fiindcă, la urma urmelor, această »Zi a înfrățirii« e un experiment de bună înțelegere între vecinșii noștri. Și-mi place să consider țara noastră ca o familie în care interesele fiecărui membru sunt legate de fericirea tuturor. A trebuit să experimentăm de astă dată că binele familiilor noastre ori a familiei mele nu se poate câștiga cu prețul jertfirii familiei vecinului nostru; că bunăstarea noastră, în ultima analiză, atârnă de cea a vecinilor noștri. Ideea de bună vecinătate, pe care încercăm s'o practicăm în relațiunile internaționale, trebuie realizată în raporturile dintre comunitățile noastre. Lângă vetrele vecinilor noștri putem găsi nou combustibil pentru focul credinței căminelor noastre.<

Cuvinte ca acestea n'au lipsă de nici un comentariu. (n).

Un veac de apostolie

Congregația călugărească-misionară a Mariștilor jubilează. E tocmai suta de ani de când le-a fost aprobată congreagația de Papa Gregoriu XVI și de când același Pontifice le-a încredințat lor pastorația Oceaniei Occidentale.

Ce paragină sufletească era imensul teritoriu misionar ce le fusese concretizat! Prima sf. liturghie a fost slujită în acele părți la 1815, de un preot catolic irlandez deportat din motive politice. Și ce mică era trupa de sub comanda păr. Pompallier, imbarcată în Havre la 24 Decembrie 1836, și plecată spre destinație pe bordul vaporului Delphine, cântând Ave Maris Stella: 4 preoți (dintre cari unul va muri în drum), și 3 frați laici! De atunci mai bine de 700 misionari mariști au făcut aceeași cale a Pacificului, pentruca astăzi jertfa ostenelelor și a vieților atâtor robi ai lui Hristos să arate roade în fața căroro stai și uimit, dar și creștinește entusiasm.

După informațiile agenției *Fides*, imensul vicariat apostolic spre care se îndrepta spre sfârșitul lui 1836 neînsemnata »oștire« a păr. Pompallier, acum e împărțit în 15 vicariate și 4 eparhii vaste. În cadrele acestor vicariate și eparhii activează 352 preoți (14 băștinași), 254 frați laici (49 băștinași) și 750 călugărițe (265 băștinașe). În mijlocul unei populații de 233,416 catolici dintr'un total de 1.364,146 locuitori. Asta în vicariate. În cele 4 eparhii, în cari predomină elementul european, fac aceeași apostolie 329 preoți, 104 frați laici și 1661 de călugărițe la 182,714 credincioși catolici într'un total de 1.453,517 locuitori. Și pentru a se avea un tablou mai complet, să nu se uite numărul cu mult mai mare al celor ce au adormit în Domnul în cursul acestui veac, și cari omagiază și ei, din morminte, alături de cei vii, strădaniile de un veac ale fiilor Ven. Colin, întemeietorul congreagației Mariștilor. (n).

BIBLIOGRAFIE

I. GEORGESCU: Gheorghe Pop de Băsești. Oradea 1935. (Ed. „Astra“). Pag.: 432. Prețul: 140 Lei.

Studiile bibliografice referitoare la marii bărbați ai neamului tind să devină tot mai numeroase. Păr. I. Georgescu, bun cunoscător al sbuciumărilor și aspirațiilor Românilor ardeleni din a doua jumătate a veacului XIX, până la zilele mari ale desrobirei, închină un astfel de volum memoriei lui Gheorghe Pop de Băsești.

Marele bărbat de stat și inițiatorul atâtor mișcări cu caracter de afirmare a sentimentului național între Români din Ardeal, în ultimii 60 de ani, s'a născut în comuna Băsești la 1 August 1835. După terminarea studiilor secundare la Oradea urmează tot aci cursurile academiei de drept, Mântuite și acestea își face stagiul militar, apoi, la 1860 se căsătorește, împărțindu-se de aci încolo viața între căminul familiei și preocupările mari de a veni în ajutorul neamului său din Ardeal, subjugat statului unguresc. În cei dintâi ani ai vieții publice ocupă câteva slujbe administrative: de primpretor, apoi de judecător al scaunului orfanel și al celui județean.

Epoca dualismului îl întâlnește pe Gheorghe Pop în primele rânduri ale luptătorilor români ardeleni, în momentele cele mai critice, când Ungurii au început prigoana și silnicia contra tuturor naționalităților nemaghiare din țară. Își pune candidatura și e ales deputat în circumscripția Cehul-Silvaniei la 22 Iunie 1872, ocupând acest scaun și mai târziu în două rânduri, la 1875 și 1878.

Discursul plin de avânt și străbătut de fiorul puternic al dragostei de neam, rostit în parlamentul din Budapesta — atunci când un deputat maghiar în plină ședință a poftit pe românul Cosma să plece afară din țară — a făcut în curând oco-

lul întregii Transilvanii. La 1879 rostește în adunarea deputaților un alt discurs, cu răsunet puternic în toate colțurile românismului de dincoace de Carpați, căutând să infiereze politica școlară ungurească, care încerca prin ajutorul școalelor primare de stat și confesionale să-i maghiarizeze pe Români. „Dacă e păcat — spune autorul — să atentezi la viața unui om, cu cât mai mare păcat e să atentezi — ca în cazul legii de față — la viața unui neam, ba chiar a mai multor neamuri, a tuturor națiilor nemaghiare din țările Coroanei Sf. Ștefan“.

Chiar dușmanii lui din parlamentul unguresc au fost impresionați de acest discurs, exprimându-i „înalta lor considerație“, iar Președintele consiliului de ministri, Tisza K, i-a adresat cuvintele: „Nu ne vom înțelege nici odată. Cu toate acestea cinstesc convingerea cu care ai apărât atât de bărbătește cauza neamului tău“.

Pe lângă activitatea parlamentară Gh. Pop, împreună cu colegii lui deputați și cu ceilalți conducători ai Românilor ardeleni, a dezvoltat o muncă tot atât de importantă extraparlamentară. luând inițiativa unui proiect de constituție prin care să asigure o cât mai largă libertate naționalităților, iar la 1878 caută — cu prilejul discuției mesagiului regal — să dea Europei un manifest, în care să arate persecuțiile, starea de subjugare și nedreptățile comise de Unguri contra Românilor, din Ardeal și Ungaria. Timp de 19 ani, cât a fost deputat în parlamentul unguresc, și-a servit cu devoțiune numai neamul, nici când n'a intervenit pentru favorurile personale ale vreunui prieten sau partizan politic.

În 1881 cade în alegeri dar și fără mandat de deputat dânsul ia parte activă la conferințele naționale din 1881, 1884 și 1887, din ale căror dezbateri s'a desprins concluzia dure-roasă, că situația Românilor din Ungaria nu s'a schimbat cu nimic în-spre bine, ci din contră oprimările și silniciile erau deslănțuite tot mai puternic contra lor. Ca să poată aduce la cunoștința Impăratului și Europei starea jalnică a Românilor din monarhia Austro-Ungară, conducătorii lor au alcătuit cunoscutul „Memorand“ la a cărui pregătire a colaborat și Gh. Pop. Faptul i-a adus implicarea în procesul cu același nume, figurând al doilea între acuzați. Sentința rostită l-a trimis și pe el — ca agitator contra înfipturii statului unitar maghiar — în temnița din Vác, unde a făcut un an de închisoare. Timpul petrecut aici l-a folosit, luând cunoștință și încurajând prin diferite scrisori lupta Românilor, și dând soluții în marea chestie națională a neamului său.

Ajuns din nou liber, continuă o-pera de demascare a tiraniei ungu-rești. El este cel dintâi care cere ca naționalitățile să nu participe la serbările milenare ale Ungariei. Tot el e în fruntea celor ce semnează un apel prin care chiamă pe Câmpia Libertății pe toți frații lui robiți, deoarece ziua aceasta „ne apare în o lumină sfântă, pe care trebuie să o luăm cu atât mai vărtos de călăuză a pașilor noștri, cu cât ea este lumina aprinsă de neamul nostru în cele mai critice timpuri“.

Românii ardeleni hotărâsc, la 1905, să treacă dela rezistența pasivă la activitatea parlamentară, convocând o conferință la Sibiu, presidată de Gh. Pop. Cinstea aceasta i-se face

și la 1909 și 1910. Activează împotriva legilor școlare ale lui Appony, și împotriva înființării episcopiei de Hajdudorogh. În cursul marelui războiu pregătește sufletele neamului său pentru marea sărbătoare a Unirii cu România liberă. Prăbușirea monarhiei austro-ungare aduce cu sine eliberarea naționalităților de sub jugul unguresc și pregătește terenul pentru marea adunare națională dela Alba-Iulia ținută la 1 Dec. 1918, unde Gh. Pop în calitate de președinte își rostește cuvântarea prin care anunță sfărmașia lanțurilor iobăgiei milenare, materiale și sufletești, ale neamului său și-l declară liber de a-și hotărî soarta lui viitoare, proclamând „unirea tuturor celor de-o limbă și de-o lege într'un singur și nedespărțit stat românesc“.

După ce a văzut cu ochii mântuirea neamului și alcătuirea României-Mari, Gh. Pop se stinge la 23 Februarie 1919 în Băsești ai dragi, fiind așezat în cimitirul de lângă biserica satului. „Să mă îngropați lângă ai mei și în mijlocul poporului, cu care am trăit, am muncit, și m'a ascultat“. — Așa a dorit. Așa s'a făcut.

Iată în câteva cuvinte cuprinsul cărții așa de bogată în material informativ a păr. I. Georgescu, care merită să-și facă loc și să pătrundă tot mai adânc în rândurile tineretului intelectual din țară. Din lectura ei atentă vor putea învăța cu toții cei cari stau la pragul vieții adevărata dragoste de neam dusă până la completa desinteresare față de sine, ca și virtutea curățeniei sufletești și tăria unui caracter neclintit, ori în ce împrejurări ar fi aruncat de valurile sorții.

Ștefan Manciușea.